

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra antropologie a zdravotní péče

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Povědomí žáků základních škol o hlavních úkolech ochrany obyvatelstva

Adéla Turková

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou bakalářskou práci na téma „Povědomí žáků základních škol o hlavních úkolech ochrany obyvatelstva“ vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucí bakalářské práce a s použitím pouze uvedené literatury a zdrojů.

V Olomouci dne 15. 4. 2024

.....

Adéla Turková

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala Mgr. Pavle Dobešové, Ph.D., za odborné vedení práce, poskytování cenných rad, za ochotu, čas a trpělivost, kterou mi v průběhu zpracování bakalářské práce věnovala. Dále srdečně děkuji mému příteli a rodině za jejich podporu během celého studia.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Adéla Turková
Katedra:	Katedra antropologie a zdravotní péče
Vedoucí práce:	Mgr. Pavla Dobešová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2024

Název práce:	Povědomí žáků základních škol o hlavních úkolech ochrany obyvatelstva
Název v angličtině:	Awareness of primary school pupils of the main tasks of civil protection
Zvolený typ práce	Bakalářská práce
Anotace práce:	<p>Bakalářská práce je zaměřena na povědomí žáků základních škol o hlavních úkolech ochrany obyvatelstva. Přehledová studie popisuje základní poznatky z oblasti ochrany obyvatelstva, její stručnou historii, právní úpravu, jednotlivé složky integrovaného záchranného systému a hlavní úkoly. Dále vymezuje žáka na 2. stupně základní školy, a to v kontextu se zvoleným tématem. Výzkumná studie popisuje metodologii výzkumu, jeho cíle, výběr respondentů do výzkumného vzorku a zvolenou metodu, dále pak samotnou realizaci výzkumu a jeho výsledky. Sběr dat byl uskutečněn prostřednictvím kvantitativně orientovaného výzkumu, jako metoda sběru dat byl zvolen dotazník. Pomocí výzkumného nástroje byla zjišťována informovanost u vybraných žáků o hlavních úkolech ochrany obyvatelstva.</p>
Klíčová slova:	ochrana obyvatelstva, mimořádná událost, hlavní úkoly ochrany obyvatelstva, složky integrovaného záchranného systému, žák staršího školního věku, základní škola

<p>Anotace v angličtině:</p>	<p>The bachelor thesis focuses on the awareness of primary school pupils about the main tasks of public protection. The overview study describes the basic knowledge in the field of population protection, its brief history, legal regulation, individual components of the integrated rescue system and its main tasks. It also defines the pupil's 2nd grade primary school in the context of the chosen topic. The research study describes the research methodology, its objectives, the selection of respondents for the research sample and the chosen method, as well as the actual implementation of the research and its results. The data collection was carried out through quantitative oriented research, and a questionnaire was chosen as the data collection method. The research instrument was used to determine the awareness of the selected students about the main tasks of community protection.</p>
<p>Klíčová slova v angličtině:</p>	<p>public protection, crisis situation, main tasks of public protection, components of the integrated rescue system, school-age pupil, primary school</p>
<p>Přílohy vázané v práci:</p>	<p>Příloha 1: Dotazník</p>
<p>Rozsah práce:</p>	<p>63</p>
<p>Jazyk práce:</p>	<p>český jazyk</p>

Obsah

Úvod.....	6
PŘEHLEDOVÁ STUDIE.....	9
1 Základní pojmy	10
1.1 Definice základních pojmů.....	10
2 Ochrana obyvatelstva	13
2.1 Historie ochrany obyvatelstva	13
2.2 Právní úprava.....	16
2.3 Úkoly ochrany obyvatelstva.....	17
2.4 Hlavní složky integrovaného záchranného systému	22
3 Ochrana obyvatelstva ve vztahu k žákovi 2. stupně základní školy.....	26
3.1 Žák staršího školního věku.....	26
3.2 Psychická odolnost žáka staršího školního věku.....	26
4 Ochrana obyvatelstva v kontextu se vzděláváním žáků na základní škole.....	28
4.1 Rámcový vzdělávací program	28
4.2 Školní vzdělávací program	29
4.3 Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030	30
4.4 Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2025 s výhledem do roku 2030	31
VÝZKUMNÁ STUDIE	33
5 Metodologie výzkumného šetření	34
5.1 Cíle výzkumu	34
5.2 Výzkumné otázky	34
5.3 Výběr respondentů do výzkumného vzorku.....	35
5.4 Metoda výzkumného šetření	36
6 Výsledky výzkumného šetření.....	39
7 Diskuse.....	51
Závěr	54
Souhrn	56

Summary	57
Referenční seznam.....	58
Seznam zkratek	62
Seznam příloh	63

Úvod

S rizikovými a mimořádnými událostmi se denně setkává mnoho lidí. Důkazem aktuálnosti tohoto tématu mohou být například zprávy z médií, ale také nejrůznější příspěvky a příběhy na sociálních sítích nebo obecně na internetu. Ať už se jedná o mimořádné události, jako jsou napadení člověka psem, záplava, požár, střelec ve škole, dopravní havárie nebo v nejhorším případě válka a s ní spojené velké ztráty na lidských životech. Každý by měl znát zásady a pravidla chování při mimořádných událostech. Tato práce se zaměřuje na žáky 2. stupně základní školy, protože tyto znalosti a postupy si každý osvojuje právě už na základní škole. Jednotlivá témata a učivo s nimi spojené jsou ukotveny v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání (dále RVP ZV), konkrétně ve vzdělávacím oboru Výchova ke zdraví, jejíž hlavní náplní je právě oblast ochrany obyvatelstva. Z očekávaných výstupů RVP ZV nám plyne, že žák uplatňuje způsoby bezpečného chování, v případě potřeby vyhledá odbornou pomoc, ví o centrech odborné pomoci a použije jejich telefonní čísla, dále se chová odpovědně při mimořádných událostech a prakticky využívá znalosti první pomoci při likvidaci následků hromadného zasažení obyvatel (RVP ZV, 2023). Tohle je jen pár příkladů očekávaných výstupů. Tohle téma je zakotveno už na 1. stupni základních škol ve vzdělávacím oboru Člověk a jeho svět. Zde jsou témata jako mimořádná událost a rizika ohrožení s nimi spojená, varovný signál, evakuace, zkouška sirén nebo požáry (RVP ZV, 2023). Opět je to výčet pár témat z celku. Po žákovi se na základě RVP ZV požaduje, aby uměl správně reagovat na mimořádnou událost, ale zároveň je charakter takové události velmi nenadálý, rychlý, člověk zažívá extrémní stres, strach a nemá moc možnost přemýšlet, jak se zachovat. V návaznosti na takovou situaci by měl okamžitě jednat a mít zafixované určité kroky a postupy. Což přímo navazuje na hlavní úkoly ochrany obyvatelstva, které jsou opět vymezené v RVP ZV ve Výchově ke zdraví. Toto téma jsem si zvolila právě proto, že vidím jisté aspekty v dané oblasti, které je třeba brát více v potaz a poukázat na ně. Jeden z aspektů může být právě stres v těchto chvílích, kdy člověk jedná pod tlakem, a proto je o to důležitější mít prakticky nacvičené jasné postupy a kroky, které udělat. Jako další aspekt bych vypíchl právě modelové situace, které umožní žákovi jistou situaci prožít a vyzkoušet si správný postup.

Dle Horáka et al. (2015) byli v minulosti vzdělávání všichni občané České republiky (dále ČR) v rámci branné výchovy, která s sebou nesla spoustu pozitiv z hlediska přípravy obyvatelstva na mimořádnou událost. Branná výchova už ale v současné době není součástí výuky na běžných základních školách (Horák et al., 2015). Metodické materiály nebo učebnice týkající se ochrany obyvatelstva pro základní školy můžeme najít například na oficiálních

stránkách Hasičského záchranného sboru České republiky (Dále HZS ČR), ale i přesto si všimneme, že takových učebnic, které by se problematikou zabývaly, není mnoho. S tématy ochrana obyvatelstva, mimořádná událost nebo složky integrovaného záchranného systému (dále IZS) se poprvé setkáváme na základní škole, a to zejména v hodinách Výchovy ke zdraví. Bakalářská práce zjišťuje povědomí u vybraných žáků 2. stupně základní školy o hlavních úkolech ochrany obyvatelstva v souladu s požadavky a náplní výuky.

Přehledová studie se věnuje vymezením základních pojmů z oblasti ochrany obyvatelstva, dále pak stručnou historií. Historie je v přehledové studii zahrnuta proto, aby poukázala na vzdělávání jednotlivců na mimořádné události v minulosti jako byla například branná výchova. Následně je v přehledové studii vymezena právní úprava ochrany obyvatelstva, jednotlivé základní úkoly ochrany obyvatelstva jako je varování, evakuace, ukrytí a nouzové přežití. Přehledová studie popisuje jednotlivé složky IZS a ostatní složky s nimi úzce spojené. Další kapitola je věnovaná problematice ochrany obyvatelstva z pohledu žáka 2. stupně základní školy. Tato kapitola popisuje žáka staršího školního věku a následně jeho psychickou odolnost v jeho vývojovém období. V souladu se zaměřením bakalářské práce nesmí v přehledové studii chybět ani charakteristika vzdělávání v rámci ochrany obyvatelstva na 2. stupni základních škol. Poslední kapitola vymezuje RVP ZV, dále Školní vzdělávací program a dvě Koncepce ochrany obyvatelstva. Jednu do roku 2020 s výhledem do roku 2030 a druhou novější do roku 2025 s výhledem do roku 2030.

Výzkumná studie bude zjišťovat povědomí vybraných žáků základních škol o hlavních úkolech ochrany obyvatelstva. To znamená, že se zaměří na jejich informovanost ohledně vhodného chování a postupu při vzniku mimořádné situace. Bude zjišťovat, zda se žáci setkali s pojmy, které souvisejí s hlavními úkoly ochrany obyvatelstva, jako jsou mimořádná událost, varování, evakuace nebo evakuační zavazadlo. Cílovou skupinou budou vybraní žáci na 2. stupni základních škol, kteří již prošli nebo procházejí výukou ochrany obyvatelstva v předmětu Výchova ke zdraví. Výzkum bude proveden prostřednictvím dotazníku na on-line platformě Google Forms. V páté kapitole s názvem metodologie výzkumného šetření budou vymezené dílčí cíle výzkumné studie, výzkumné otázky, popsany výběr respondentů do výzkumného vzorku a následně popsána metoda výzkumného šetření. V šesté kapitole bude následovat interpretace výsledků výzkumného šetření. A poslední kapitolou výzkumné studie a zároveň celé této bakalářské práce bude diskuse.

Cíle práce

Hlavním cílem bakalářské práce je popsat ochranu obyvatelstva v kontextu se žáky 2. stupně základní školy a zjistit informovanost vybraných žáků 2. stupně základní školy o základních úkolech ochrany obyvatelstva. Hlavní cíl bude naplňován prostřednictvím cílů dílčích.

Dílčí cíle přehledové studie:

1. Vymežit základní pojmy a další pojmy vztahující se k problematice bakalářské práce.
2. Popsat ochranu obyvatelstva, její stručnou historii a legislativu.
3. Charakterizovat jednotlivé úkoly ochrany obyvatelstva a hlavní složky integrovaného záchranného systému.
4. Charakterizovat žáka staršího školního věku a vystihnout provázanost ochrany obyvatelstva a její možný vliv na vývoj žáka.
5. Popsat aktuální situaci vzdělávání žáků na 2. stupni základní školy v oblasti ochrany obyvatelstva na základě Rámcového vzdělávacího program a Školního vzdělávacího programu.

Dílčí cíle výzkumné studie:

1. Zjistit u vybraných žáků, zda se již setkali se základními pojmy z oblasti ochrany obyvatelstva.
2. Zjistit, zda jsou vybraní žáci informováni ohledně všeobecné výstrahy.
3. Zjistit, zda vybraní žáci absolvovali cvičný požární poplach a s ním spojenou evakuaci na jejich škole.
4. Zjistit, zda mají vybraní žáci povědomí o poskytnutí adekvátní první pomoci.

PŘEHLEDOVÁ STUDIE

Přehledová studie bakalářské práce se věnuje vymezení základních pojmů, úkolů a hlavních složek týkající se oblasti ochrany obyvatelstva. Pro lepší pochopení dané problematiky a zařazení do současné doby, je v přehledové studii zahrnuta také stručná historie ochrany obyvatelstva na území České republiky. Tyto základní pojmy a informace s nimi spojené jsou potřebné k pochopení dalších souvislostí a kapitol. V přehledové studii je popsán vývoj žáka staršího školního věku ve spojitosti s ochranou obyvatelstva. Dále navazuje aktuální situace vzdělávání žáků na základní škole v kontextu s ochranou obyvatelstva, která je popsána především v kapitole věnující se RVP ZV. V závěru je část věnovaná také Koncepti ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem na rok 2030 a novější Koncepti ochrany obyvatelstva do roku 2025 s výhledem na rok 2030.

1 Základní pojmy

Ochrana obyvatelstva byla poprvé v Zákoně č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, definována jako „*plnění úkolů civilní ochrany, zejména varování, evakuace, ukrytí a nouzové přežití obyvatelstva a další opatření k zabezpečení ochrany jeho života, zdraví a majetku*“ (Řehák et al., 2019, s. 4).

Momentálně nelze tento pojem definovat v jedné rovině, protože s sebou nese široký soubor činností. Také lze konstatovat, že vzhledem k aktuálním hrozbám se úkoly a vymezení tohoto pojmu vyvíjí a neustále mění. Tento soubor činností se dotýká nejen státu, výkonných orgánů, ale i samotných občanů. Ochrana obyvatelstva se zabývá možným ohrožením občanů nebo státu, za účelem eliminovat vznik či případné následky takové situace. Mezi její hlavní úkoly patří varování, evakuace, ukrytí a nouzové přežití. Mezi další úkoly řadíme také ochranu života každého občana, jejich zdraví, majetku a bezpečnost celého národa (Doležel et al., 2014). Tyto úkoly se ve stavu ohrožení nijak zvlášť neliší od běžného stavu míru (Dvořák a Haugwitz, 2021).

Například v Koncepti ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem na rok 2030 je ochrana obyvatelstva vymezena jako multiresortní disciplína, kterou nelze definovat a vysvětlovat jen jako plnění hlavních úkolů. Jedná se zde o celou složku odpovědných orgánů veřejné správy, dále právnické, podnikající i fyzické osoby. Z toho nám plyne, že pro kvalitní a spolehlivou ochranu obyvatelstva je klíčová vzájemná spolupráce mezi jednotlivými složkami (Horák et al., 2015).

1.1 Definice základních pojmů

Tato kapitola vymezuje základní pojmy týkající se ochrany obyvatelstva a další pojmy, které s tématem bakalářské práce souvisí. Vybrané pojmy jsou klíčové k pochopení problematiky ochrany obyvatelstva.

Mimořádná událost je dle Zákona č. 239/2000 Sb., IZS a změně některých zákonů definována jako „*škodlivé působení sil a jevů vyvolaných činností člověka, přírodními vlivy, ale také haváriemi, které ohrožují život, zdraví, majetek nebo životní prostředí a vyžadují provedení záchranných a likvidačních prací*“ (Horák et al., 2015, s. 102).

Za mimořádnou událost můžeme jednoduše považovat každou náhlou vážnou situaci, která narušila běžný stav míru a bezpečí. Většina mimořádných situací má na systém negativní dopad, protože naruší funkci a stabilitu systému. Ojediněle však existují mimořádné události, které mají na systém vliv pozitivní. V takovém případě by se jednalo například o přivalové deště, které přišly po dlouhé vlně sucha a nadměrně vysokých teplot (Horák et al., 2015).

Krizová situace je mimořádná událost, při které je vyhlášen stav nebezpečí, nouzový stav nebo stav ohrožení státu (Doležel et al., 2014). V takové situaci je ohrožen například chod hospodářství, systém státní správy, zdraví mnoha lidí, životní prostředí, mezinárodní vztahy nebo demokratická povaha státu (Horák et al., 2015).

Bezpečnost se užívá v různých oblastech a má různé významy. V souvislosti s ochranou obyvatelstva zde hovoříme hlavně o bezpečnosti lidstva, státu a prostředí. Bezpečnost lidstva vychází přirozených vztahů mezi lidmi, dodržování morálních, etických a mravních zásad. Bezpečnost státu vychází z vnitřních a vnějších podmínek, které chrání zdraví obyvatel, demokratické základy státu a územní celistvost. V neposlední řadě zde máme bezpečnostní prostředí, které nelze až tolik ovlivnit, protože vychází z globálních podmínek a globální politiky s ohledem na geografické umístění státu (Horák et al., 2015).

Pojmy **nebezpečí, hrozba a riziko** můžeme v obecně charakterizovat jako synonyma. V Analýze hrozeb pro Českou republiku má však každý z těchto 3 pojmů vlastní vymezení. Nebezpečí můžeme vysvětlit jako jev nebo proces, kdy určitá situace může způsobit ztráty na životě člověka, majetku nebo životním prostředí. Pojem hrozba užíváme v situaci, kdy České republice hrozí poškození ochranných zájmů. Posledním pojmem z této trojice je riziko, které je vždy spojeno s konkrétním druhem nebezpečí (Dvořák a Haugwitz, 2021).

Civilní obrana a civilní ochrana jsou úzce spjaté pojmy, které se od sebe odlišují tím, že civilní ochrana jsou pasivní ochranná opatření a do civilní obrany patří aktivní obranné prvky (Řehák et al., 2019). Pro lepší pochopení slouží níže Obrázek 1.

Civilní obrana je tedy plnění náležitých úkolů, jejichž cílem je ochrana obyvatelstva před možným nebezpečím a pohrom. Vytváří také nezbytné podmínky pro přežití krizové situace. V historii byla civilní obrana charakterizována především ochranou před válkou (Kavan, 2020). Pojem civilní obrana byl poprvé použit v roce 1951 (Řehák et al., 2019).

Civilní ochrana je synonymem pro slovo ochrana obyvatelstva a je charakterizována jako souhrn činností a postupů, které zajišťují příslušné orgány, organizace a složky, aby co nejvíce zmírnily případné dopady a následky při mimořádných událostech (Kavan, 2020).

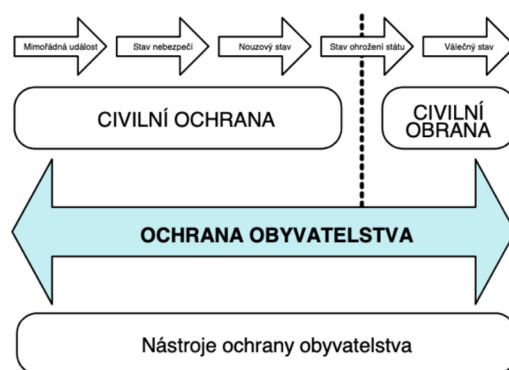
Individuální ochrana neboli sebeochrana je ochrana jednotlivce, především jeho dýchacích cest, očí a povrchu těla. Do individuální ochrany spadá organizační a materiální

soubor opatření, který jednotlivce chrání před nebezpečnými látkami (Doležel et al., 2014). Do materiální ochrany řadíme například masky, roušky nebo dětské vaky (Řehák et al., 2019).

Kolektivní ochrana je hromadná a společná ochrana obyvatelstva proti haváriím, živelným pohromám, válečným konfliktům za účelem snížení zdravotních ztrát nebo úmrtí velkého počtu lidí (Kavan, 2020).

Branná výchova byla v minulosti brána spíše jako výchova vojenská. Klád se zde důraz na fyzickou sílu a zdatnost, sílu k obraně státu a na oddanost ke své vlasti. Myšlenkou branné výchovy bylo vychovat takové jedince, kteří dokážou odvrátit válku či snížit její negativní vlivy (Kavan, 2020).

Žákem se stává každý člověk, bez ohledu na věk, který se systematicky vzdělává ve vzdělávací instituci podle příslušného vzdělávacího programu. Žákem může být dítě, adolescent nebo dospělý. Dále můžeme časově upřesnit věk žáka jako žáka staršího nebo mladšího školního věku (Průcha et al., 2013).

Obrázek 1: Vztah ochrany obyvatelstva, civilní ochrany a civilní obrany (Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030, 2013, str. 5)

2 Ochrana obyvatelstva

Tato kapitola vymezuje čtyři hlavní oblasti v rámci základních úkolů ochrany obyvatelstva. Jedná se úkoly varování, evakuace, ukrytí a nouzové přežití. Tyto úkoly a jejich postupy by měl znát každý občan, protože při ochraně zdraví občanů jde vždy o spolupráci integrovaného záchranného systému a samotného občana (Horák et al., 2015).

2.1 Historie ochrany obyvatelstva

V této kapitole se budu věnovat stručné historii ochrany obyvatelstva v České republice. Vzhledem k současné době, kdy branná výchova a jiné praktické aktivity spojené s ochranou obyvatelstva nejsou pro jedince povinné, je velmi pravděpodobné, že obecná znalost a povědomí při mimořádných situacích nejen v rámci veřejnosti, státu, ale i samotného občana klesá. Praktická činnost se v souvislosti s ochranou obyvatelstva vždy považuje za efektivnější, než pouze znalost a poznatky bez konkrétního kontextu a situace (Horák et al., 2015).

Tato bakalářská práce se zaměřuje na žáky staršího školního věku, kteří mohou tyto znalosti v současné době získávat při vzdělávání na základní škole a dalších stupních vzdělávání. Níže je zmíněno, že v historii byli do výcviku zařazováni všichni občané od brzkého věku. Probíhaly praktické výcviky, nácvik zásad chování při krizových událostech nebo zkoušky nasazování masek a jiných ochranných pomůcek. V této kapitole chci proto zdůraznit důležitost praktického nácviku a krizového plánování a rozhodování se při mimořádných událostech, který byl v nedávné historii České republiky pro občany povinný a často se tento výcvik ukázal jako velmi přínosný a účinný. Také níže zmiňuji postupný vývoj jednotlivých úkolů ochrany obyvatelstva a s nimi spojeného vývoje jednotek integrovaného záchranného systému.

Od počátků lidské existence museli lidé řešit ochranu před rizikovými a nežádoucími jevy. Pokud se vrátíme na úplný začátek civilizace, stěžejní vždy bylo, aby lidé mimořádnou situaci přežili. Postupem času se ochrana obyvatelstva zlepšovala v mnoha směrech. V každém období hrála podstatnou roli také politická sféra, zahraniční orientace států, ekonomická finanční stránka státu nebo samotná podstata sebeochrany člověka (Horák et al., 2015).

Ochrana obyvatelstva do roku 1945

Počátek obrany a ochrany obyvatelstva přisuzujeme k 1. červenci roku 1937, kdy byla poprvé uzákoněna zákonem o branné výchově (Doležel et al., 2014). Období druhé světové

války bylo očekávané z důvodů politické nestability, a proto se zavedla určitá opatření na ochranu obyvatelstva. Zahájil se prodej ochranných masek, kdy byly všechny právnické osoby povinny tuto masku vlastnit. Plynová maska musela být schválená a zcela nezávadná. V roce 1938 bylo nedostatek plynových masek z důvodu malého množství výroby a nedostatku personálu. Nedostatek odborného personálu se začal řešit, a proto byla v roce 1938 zřízena Škola protiletecké ochrany v Hradci Králové, díky které se situace začala zlepšovat, a přibývalo tak více osob s odborným vzděláním v této oblasti (Zpěvák, 2014).

Počátky evakuace obyvatel nebyly realizovány hromadně a nebyly nijak organizované. Pokud lidem ve městech hrozilo určité nebezpečí, opouštěli je a cestovali do jiných měst, která byla bezpečnější. Za větší krok se považovalo nasazení civilní protiletecké dopravy do větších měst, která obstarávala výrobu i prodej ochranných masek, zabezpečovala veřejné úkryty a organizovala domovské hlídky. Civilní protiletecká ochrana byla rozdělována zpravidla do čtyř hlavních stupňů, kdy se jednalo o stupně hlásné služby, dále pohotovostní a veřejné služby, výkonné služby různých závodů a podniků a poslední stupeň se zaměřoval na výkonné služby vojenské, státní a zemědělské. Již v této době probíhala branná výchova, která se vyznačovala hlavně brannou výchovou tělesnou, mravní a vědomostní (Horák et al., 2015).

Ochrana obyvatelstva v období 2. světové války

Vzhledem k Protektorátu Čechy a Morava se ochranná sféra řídila určitými německými zákony. Veškerá ochrana obyvatelstva spadala pod dva hlavní články zvané výsostná protiletecká ochrana a svépomocná ochrana. Pod tyto hlavní články dále spadala například protiletecká varovná služba, bezpečnostní a pomocná služba, závodní protiletecká ochrana a do nejnižšího stupně patřila ochrana rodiny a ochrana domu. Ve větších městech jako jsou Praha, Ostrava, Brno nebo Olomouc byly nasazeny hlavní oddíly ochrany, do kterých spadaly různé služby jako hasičská, protiplynová, asanační, veterinární, sanitní a také obnovovací služba, která obstarávala stavební škody, zachraňovala zasypané a hledala nevybuchlé bomby (Doležel et al., 2014).

Po vypuknutí 2. světové války vyšly předpisy o zatemnění. Jednalo se o úplné zatemnění obydlí pomocí tmavých závěsů nebo jiných tmavých materiálů, dále o odstranění veškerých hořlavých látek pro pomalejší šíření požáru, budování domovních krytů a zabezpečení dostatečného množství vody. Německé předpisy v rámci probíhající války a možnými leteckými útoky dbaly na poctivý a pravidelný výcvik jednotek civilní protiletecké ochrany. Do výcviku byli často povinně zařazováni i čeští středoškolští studenti (Horák et al., 2015).

Ochrana obyvatelstva po 2. světové válce do roku 1989

Situace po 2. světové válce nebyla v Československu nakloněná k tomu přijmout další zákony a předpisy o civilní ochraně. Lidé žili v představě, že už nehrozí žádné blížíci se nebezpečí, pomalu se rušila veškerá opatření na ochranu, odstraňovaly se ochranné stavby a zařízení protiletectvé ochrany (Zpěvák, 2014). Civilní obrana se v rámci výcviku a školení stávala neefektivní a nesplňovala tehdejší požadavky a pravidla. Chyběly zákonné normy, tudíž se většinou výcvik konal ve dvou letech, nebylo dostatek odborných lektorů, lektoři neměli pedagogické kompetence a nebyla téměř žádná propagace v médiích (Doležel et al., 2014).

Až v roce 1973 vznikl právní podklad pro novou koncepci přípravy občanů k civilní obraně. Hlavní pilíře tohoto podkladu se dotýkaly především znalosti způsobů vyrozumění a varování, činnosti obyvatelstva při jednotlivých situacích včetně použití zbraní a v neposlední řadě osvojení si individuální a kolektivní ochrany (Doležel et al., 2014).

Určitý zájem obyvatelstva o vzdělávání a přípravu k ochraně stoupl, když se mezi obyvatelstvem začala šířit informace o možném ohrožení, které se týkalo vzniku další světové války s použitím zbraní hromadného ničení (dále ZHN). I přesto, že v této době nebyla branná výchova pro dospělé obyvatelstvo povinná, bylo ji možné za určité situace nařídit povinně pro všechny občany (Horák et al., 2015).

Rok 1979 se vyznačoval předpisem s názvem Příprava občanů k civilní obraně, ovšem k jeho novelizaci došlo až v roce 1986. Tento předpis obsahoval nejrůznější témata jako kolektivní a individuální ochrana, evakuace, požární ochranu, zdravotnickou přípravu a další oblasti. Všechna témata byla rozdělena mezi organizace, které se vždy zaměřovaly na jedno až tři témata. Například Svaz pro spolupráci s armádou měl ve své kompetenci ochranu před střelnými a bojovými prostředky nebo stavění úkrytů. Československý červený kříž měl na starost veškerou oblast první pomoci, dokonce pod vedením odborníků první pomoc vyučovali, a seznamovali tak občany se základními pravidly první pomoci a se záchranou člověka. Ostatní témata se vždy přiřazovala dle zaměření jednotlivých svazů a spolků, například Svaz požární ochrany zabezpečoval hašení požárů a minimalizování možného vzniku požáru. Socialistická akademie měla na starost sféru vojensko-politickou (Zpěvák, 2014).

Ochrana obyvatelstva od roku 1989 po současnost

Během osmdesátých let minulého století probíhala intenzivní příprava obyvatelstva na mimořádné situace převážně metodou přednášek, později se objevovaly i odborné či výcvikové filmy, odborné publikace, obrazy nebo názorné výcvikové pomůcky. I přes tuto veškerou snahu,

nebylo dosaženo požadovaných výsledků. Lidé nevěděli, kde mají vyčleněný úkryt, nevěděli, kde mohou obdržet pomůcky protichemické ochrany, neznali způsoby evakuace a tak podobně (Doležel et al., 2014).

Začátkem roku 1994 byla veškerá civilní ochrana přesměrována do kompetence okresních úřadů. Magistráty jednotlivých měst měly za úkol plnit činnost prevence, především nevojenského charakteru. Účast obyvatelstva na prevenci byla zcela dobrovolná. V lednu 1999 vláda České republiky vyslovila souhlas, že nadále ve věcech civilní obrany bude působit Ministerstvo vnitra. Do té doby to bylo v kompetenci Ministerstva obrany. Toto usnesení vzešlo v platnost 1. ledna 2000 (Horák et al., 2015).

Teprve v roce 2000 přichází nové zákony v oblasti ochrany obyvatelstva. Mezi nejdůležitější změny patří stanovení úkolů pro orgány obce, které ze zákona musí své občany seznámit s možnými hrozbami na daném území, dále musí zajišťovat varování, evakuaci a ukrytí obyvatelstva při možném ohrožení. Bohužel zákon v té době nestanovuje žádné sankce při neplnění činnosti dané obce, takže bylo pravděpodobné, že ne každá obec věnovala této oblasti dostatek prostoru a času (Zpěvák, 2014).

Současná činnost a práce v oblasti ochrany obyvatelstva je blíže popsána a charakterizována ve vládním materiálu s názvem Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem na rok 2030 a novější verzi Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2025 s výhledem na rok 2030.

2.2 Právní úprava

V této kapitole vymezují pouze zákony a právní náležitosti v souvislosti s tématem bakalářské práce. Obsah zákonů je v této oblasti mnohem širší, ale to není stěžejní zaměření bakalářské práce. Proto tedy nastíním zákony a právní náležitosti, jejichž znalost je pro bakalářskou práci důležitá.

K níže uvedeným zákonům je nutné podotknout, že se jejich koncepce může za nějakou dobu opět modernizovat a upravovat, ale podstata zůstane stejná a nemůže se měnit. Zákony a vyhlášky je nutné znát, protože obnáší informace, které se musí dodržovat a respektovat (Doležel et al., 2014).

Ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky je jeden z nejdůležitějších dokumentů našeho státu, protože se zde jedná o zdraví a životy občanů. Tento zákon naplňuje povinnosti a úkoly v oblastech jako například nouzový stav, stav ohrožení státu, bezpečnostní rada státu nebo prodloužení volebního období a jiné (Doležel et al., 2014).

Zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému vymezuje jednotlivé složky integrovaného záchranného systému, jejich vzájemnou spolupráci a definuje základní pojmy, které se této problematice týkají. Povinnostmi a úkoly integrovaného záchranného systému se konkrétně věnuje HLAVA II (Doležel et al., 2014).

Zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení „*stanovuje pravomoc státních orgánů a orgánů územních samosprávných celků a práva a povinnosti právnických a fyzických osob při přípravě na krizové situace*“ (Doležel et al., 2014, s. 27). Tento zákon také obsahuje vymezení pojmů, stav nebezpečí nebo orgány krizového řízení (Doležel et al., 2014).

V souvislosti se vzděláváním na základní škole je právní předpis vztahující se k bezpečnosti a ochraně obyvatelstva ve znění Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů (Doležel et al., 2014).

Mezi základní koncepční dokument vlády České republiky se považuje Bezpečnostní strategie ČR 2015. Dokument na základě bezpečnostních hrozeb a případných rizik stanovuje bezpečnostní zájmy České republiky, které se týkají správních úřadů, orgánů územní samosprávy, ozbrojených sil, záchranných a havarijních sborů a dalších složek v rámci naplňování bezpečnosti České republiky. Bezpečnostní priority se mění v čase v závislosti na případné hrozby a z nich plynoucích rizik, které jsou neustále proměnlivé a nedokážeme je předpovídat (Dvořák a Haugwitz, 2021).

2.3 Úkoly ochrany obyvatelstva

Tato kapitola přímo vychází z názvu práce a je stěžejní pro pochopení podstaty hlavních úkolů ochrany obyvatelstva. Níže jsou postupně všechny úkoly charakterizovány a vysvětleny.

Varování

Pro úspěšnou realizaci opatření při ochraně obyvatelstva je stěžejní správné a včasné provedení tísňového signálu. Tento signál informuje o možném nebezpečí nejen samotného občana, ale je to také komunikace mezi jednotlivými jednotkami a složkami integrovaného záchranného systému (Řehák et al., 2019).

Samotný pojem **varování** je definován jako „*souhrn organizačních, technických, a provozních opatření zabezpečující včasné předání varovné informace o reálně hrozící nebo již vzniklé mimořádné události, vyžadující realizaci opatření na ochranu obyvatelstva*“ (Martínek, 2013, str. 35). Pokud má být varování účinné a spolehlivé, musí být aktuální

a včasně směřovat k dané skupině osob, kterým hrozí nebezpečí nebo se již v nebezpečí ocitli (Řehák et al., 2019).

Varování může mít několik různých forem realizace. Mezi nejčastější formu varování patří vyhlášení varovného signálu (Martínek, 2013). Varovný signál můžeme jinými slovy označit jako **všeobecnou výstrahu**. Je to nepřerušovaný kolísavý tón sirén, který trvá 140 sekund a může být realizován až třikrát za sebou v třiminutových intervalech. Z důvodu funkčnosti a spolehlivosti na tyto sirény a signály slouží zkušební ton. Tato zkouška sirén probíhá každou první středu v měsíci zpravidla ve 12:00 hodin a časové rozmezí této zkoušky činí 140 sekund táhlého nepřerušovaného signálu. Může být vyhlášen pomocí rotační sirény, elektronické sirény nebo místního rozhlasu (Řehák et al., 2019). Mezi další formy realizace varování můžeme zařadit například média, megafon, vozidlové rozhlasové zařízení, SMS nebo osobní kontakt (Martínek, 2013). V případě potřeby se sirény také využívají pro **požární poplach**, který není varovným signálem přímo pro obyvatelstvo, ale je primárně pro svolání jednotek požární ochrany. Tento signál požárního poplachu je stálý tón trvající jednu minutu (Dvořák a Haugwitz, 2021).

O varování obyvatelstva jsou oprávněni rozhodovat velitelé zásahu, starosta obce a jako poslední operační a informační středisko Integrovaného záchranného systému (dále IZS), (Řehák et al., 2019).

Po varovném signálu většinou následuje **tísňová informace**, která občanům zpřesňuje, co se stalo a kde se to stalo, případně jaká další nebezpečí hrozí a také udává občanům základní pokyny pro ochranu jejich zdraví, ochranu jejich domácích mazlíčků, případně ochranu majetku. Tísňová informace je vysílána pomocí elektronických sirén, trvá zhruba 20 sekund a na počátku i jejím konci je uvozena gongem. Standardně je používáno sedm informací a patří mezi ně zkouška sirén, všeobecná výstraha, nebezpečí zátopové vlny, chemická havárie, konec poplachu a požární poplach. Pokud z různých důvodů nelze tísňovou informací realizovat pomocí elektronických sirén, lze ji uskutečnit pomocí televizních a rozhlasových stanic. Například Hasičský záchranný sbor má dlouhodobě zajištěnou spolupráci vysílání na programech České televize: ČT1, ČT2, ČT24 a Radiožurnál (Řehák et al., 2019).

Po realizaci tísňového varování by občané měli dodržovat základní pokyny a dále si zjišťovat bližší a aktuální informace z oficiálních zdrojů jako například rozhlas, televize, zaměstnavatel nebo obecní úřad. V žádném případě by občané neměli zbytečně telefonovat svému okolí, ani na tísňové linky, a to z důvodu telefonní vytíženosti tísňových linek. Dále by neměli šířit neověřené informace, neměli by propadat panice. Měli by zachovat klidnou hlavu

a zajistit ochranu nejen sobě, ale i své rodině či lidem v okolí. Všichni občané by se měli snažit pomáhat dětem, nemocným, starým či handicapovaným lidem (Řehák et al., 2019).

Evakuace

Evakuace je součástí minulosti, přítomnosti ale také budoucnosti v České republice. Tento způsob ochrany se považuje za nejúčinnější v momentě, kdy je nebezpečí teprve v počáteční fázi (Řehák et al., 2019).

„Evakuace je předem připravený a určenými orgány řízený odsun osob, zvířat, materiálu, techniky a zařízení z ohrožených míst a prostorů s cílem předejít ztrátám na životech a majetku“ (Horák et al., 2015, str. 286). Po úspěšně realizované evakuaci následuje zajištění stravy, náhradního ubytování a případné zdravotnické služby pro osoby, které se ocitly v nebezpečí a byly evakuovány. Pro zvířata je zajišťováno vhodné a bezpečné ustájení, krmivo a pro věci náhradní prostory nebo sklady. Z výše uvedené definice vyplývá, že evakuace se realizuje v případě, kdy nejsou zajištěny pro osoby, zvířata a věci bezpečné prostory, podmínky nebo ustájení při vzniku jakéhokoli nebezpečí (Horák et al., 2015). Právě z těchto důvodů se zřizují evakuační plány. Evakuační plány se mohou lišit v závislosti na danou oblast, budovu, počet osob a jiné faktory. I přesto existují jasně daná pravidla a postupy, která nesmí v žádném evakuačním plánu chybět (Horák et al., 2015).

Za velmi důležitý úkol ochrany obyvatelstva v oblasti evakuace je pomoc a příprava vybraných skupin obyvatelstva. Patří mezi ně například osoby bez vlastního dopravního prostředku, osoby s určitým handicapem, ale také občané České republiky v zahraničí, kterým by mohly v určitých oblastech hrozit živelní pohromy jako například tsunami, vichřice nebo riziko teroristického útoku. Pro tyto případy spolupracuje Česká republika s mezinárodními organizacemi pro organizovanou evakuaci (Řehák et al., 2019).

Dle platné teoretické **struktury evakuačního systému** se ohrožené území nazývá jako **evakuační zóna**. Území, kde se soustřeďují všechny osoby, které se ocitly v nebezpečí se označuje jako **místo shromažďování**. Předem připravená **evakuační trasa** je trasa pro bezpečné provedení evakuace. Konec evakuační trasy vede k **evakuačnímu středisku**, kdy jde o evakuační prostor, ze kterého jsou následně osoby přemísťovány do vhodného **přijímacího střediska**. Uvedená struktura je spíše teoretická, protože v praxi tato struktura může vypadat odlišně. Některé prvky mohou být slučovány nebo nemusí ve struktuře vůbec existovat. V některých oblastech jsou evakuační střediska spojována s přijímacími středisky (Řehák et al., 2019).

Evakuaci lze rozdělit do třech kategorií, a to dle rozsahu, doby trvání a způsobu realizace. Evakuaci dle rozsahu dělíme na objektovou a plošnou. Objektová se týká budovy a plošná určité části území. Dle doby trvání na krátkodobou, která je do 24 hodin a dlouhodobou, která je nad 24 hodin. Poslední kategorie je dle způsobu na samovolnou a řízenou. Rozdíl mezi samovolnou a řízenou evakuací je takový, že samovolná evakuace není řízená žádnými orgány a obyvatelstvo se v potřebě úniku před nebezpečím řídí danými pokyny a informacemi z okolí (Dvořák a Haugwitz, 2021).

V rámci evakuace je také důležité zmínit **evakuační zavazadlo**, které si připravuje každá osoba, která bude v nejbližší době opouštět své obydlí. Může se to také týkat automobilu k evakuaci. Doporučená váha evakuačního zavazadla je 25 kg u dospělých a 10 kg u dětí, ale pokud je evakuace realizována za pomoci vlastního dopravního prostředku, není zde váha omezena. Veškeré věci je vhodné umístit do tašky nebo batohu, který bude opatřen visačkou se jménem dané osoby. Pro lepší přehlednost lze obsah evakuačního zavazadla rozdělit do několika skupin. Do první skupiny patří jídlo, pití a vhodné nádobí. Potraviny by měly být především trvanlivé a mezi nádobí se řadí každodenní potřebné věci jako miska, příbory a další. Druhou skupinou se rozumí cennosti a dokumenty jako osobní doklady, peníze nebo důležité smlouvy. Třetí skupinou jsou léky a hygienické potřeby. Čtvrtá skupina zahrnuje oblečení a případné vybavení pro přenocování. Spadá zde spací pytel, karimatka, deka, přikrývka, pláštěnka a náhradní oblečení. Poslední skupinou jsou přístroje jako mobilní telefon, nabíječka, kapesní nůž, svítilna, baterie, šití, psací potřeby a zábava, pod kterou se rozumí knihy nebo společenské hry (Řehák et al., 2019).

V roce 2014 byl zaveden pojem invakuace, který byl iniciován z podnětu Českého červeného kříže. Invakuace je zkratka pro slovní spojení inverzní evakuace a rozumí se tím nebezpečí, které není uvnitř budovy, ale ve vnějším okolí. Tudíž by bylo pro občany nebezpečné budovu opustit. Uzavírají se veškerá okna a uzamykají vstupy. Režim a fungování této evakuace se řídí invakuačním plánem, který vymezuje jasně dané pokyny a postupy pro ochranu obyvatelstva před nebezpečím přicházející zvenčí (Dvořák a Haugwitz, 2021).

Ukrytí

Podrobné informace a opatření k ukrytí jsou popsány ve dvou dokumentech. Jedná se o havarijní plány příslušných krajů a vnější havarijní plány, které zpracovává hasičský záchranný sbor příslušného kraje. Pro mimořádné události jsou tedy vytvářeny stálé a improvizované úkryty (Dvořák a Haugwitz, 2021).

Stálé úkryty jsou zřizovány v trvalých ochranných prostorech. V České republice je trvalých úkrytů více než 5 000. Stálé úkryty jsou tvořené převážně pro ochranu obyvatelstva při ohrožení vojenského charakteru. Tyto úkryty nejsou vhodné při ochraně nevojenského charakteru z důvodu jejich nerovnoměrného rozložení. Při takové situaci se využívají spíše improvizované úkryty. Úkryty civilní ochrany se dělí na různé typy jako například na tlakově odolné, tlakově neodolné nebo ochranné systémy podzemních dopravních staveb. Improvizované úkryty jsou suterénní, vhodné a přizpůsobené prostory obytných domů nebo jiných provozních objektů, sklepy se silnými obvodovými zdmi a klenutými stropy, které se využívají za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu (Dvořák a Haugwitz, 2021). Pokud se jedná o sebeochranu ukrytím, tak se mezi vhodná místa uvádí místnosti s minimálním počtem oken (Řehák et al., 2019).

Lidé v úkrytech by se měli chovat ohleduplně, dodržovat pravidla a vzájemně si pomáhat. Měli by zodpovědně hospodařit s potravinami a vodou, udržovat čistotu a pořádek, respektovat zákaz kouření a zákaz rozdělávání ohně (Horák et al., 2015).

Nouzové přežití

Nouzové přežití lze definovat jako souhrn činností a postupů orgánů krizového řízení, správních úřadů, složek IZS a právnických či fyzických osob s cílem minimalizovat negativní dopady mimořádné události na zdraví a životy. Nouzové přežití je stav, který následuje po vyhlášení třetího nebo zvláštního stupně poplachu v IZS a je zpracován v plánu nouzového přežití. Tento plán zahrnuje nouzové ubytování, zásobování potravinami a pitnou vodou, základní služby obyvatelstvu, dodávky energií, organizování humanitární pomoci a v neposlední řadě rozdělení odpovědnosti za provedení opatření pro nouzové přežití (Horák et al., 2015).

Nouzové ubytování je pro všechny občany, kteří byli nuceni opustit svá obydlí. Mohou tedy využít některé z následujících možností. Objekty se stacionárním lůžkovým, stravovacím a hygienickým vybavením jako například hotely, ubytovny nebo zdravotnická zařízení, dále prostory pro umístění lůžek jako jsou tělocvičny, kulturní a školská zařízení nebo mobilní zařízení jako například stany nebo maringotky (Doležel et al., 2014).

S nouzovým přežitím se také pojí humanitární a dobrovolná pomoc, která zaopatřuje materiální, duchovní, zdravotní, sociální i právní oblast s tím, že jsou tyto služby bezplatné a mohou je poskytovat jednotlivci, skupiny, spolky, státní i nestátní organizace. Koordinaci humanitární pomoci na území České republiky zajišťuje Generální ředitelství Hasičského záchranného sboru a v jednotlivých krajích pak příslušný hasičský záchranný sbor. Konkrétní

činnost dobrovolnických organizací se může realizovat například formou nadace, charity, poskytování duchovní a psychologické pomoci pozůstalým nebo finanční pomoci na základě humanitárních sbírek (Řehák et al., 2019).

2.4 Hlavní složky integrovaného záchranného systému

V této kapitole jsou charakterizovány jednotlivé složky IZS v souvislosti s ochranou obyvatelstva a jejich vzájemná součinnost, povinnosti a úkoly. Každá z níže zmíněných složek má svou minulost, ukotvení v legislativě, jinou náplň práce, odlišné postupy a úkoly. Cílem této kapitoly je stručně popsat jednotlivé složky v souladu s tématem této práce.

Samotný pojem IZS byl zaveden společně se vznikem Zákona o integrovaném záchranném systému v roce 2001. Tento pojem chápeme jako „*koordinovaný postup jeho složek při přípravě na mimořádné události a při provádění záchranných a likvidačních prací*“ (Vilášek et al., 2022, str. 11). IZS se realizuje při práci dvou a více složek IZS nebo při úkolech ochrany obyvatelstva jako je například varování, evakuace nebo ukrytí (Kroupa a Říha, 2006).

Vzhledem k současnosti a vysoce pokročilé technologii je komunikace jednotlivých složek IZS rychlejší a pokročilejší oproti tomu, jak probíhala v minulosti. Většina komunikace je zprostředkována pomocí telefonního spojení a hovorů, které umožňují rychlé předání informací (Štětina, 2014).

Způsob řízení všech složek IZS lze rozdělit na tři úrovně: taktické, operační a strategické řízení. Pokud se jedná o úroveň taktickou, je zde velitel zásahu, který má na starost záchranné a likvidační práce, většinou je to velitel jednotky požární ochrany (dále JPO), pokud to právní předpisy nestanovují jinak. Pokud jsou na místě přítomny i ostatní složky IZS, velitel zásahu je koordinuje a kontroluje. Operační úroveň se realizuje v operačních střediscích základních složek IZS. Zajišťují linky tísňového volání, příjem linek a předávání aktuálních informací. Poslední úroveň je strategická, kdy se jedná o to, že velitel zásahu požádá o pomoc například ministerstvo vnitra, hejtmana kraje nebo starostu, kteří se pak přímo angažují a pomáhají při záchranných a likvidačních pracích (Nováková et al., 2011).

Hasičský záchranný systém

Hasičský záchranný systém České republiky (dále HZS ČR) se řídí posláním chránit a pečovat o životy a zdraví všech obyvatel, chránit majetek před požáry a pomáhat při vzniku mimořádné události různého typu. Základní struktura HZS je tvořena Generálním ředitelstvím, hasičskými záchrannými sbory krajů, záchrannými útvary a školou. Generální ředitelství je

součástí Ministerstva vnitra. Hasičské záchranné sbory krajů nalezneme ve všech 13 krajích a hlavním městě Praha. Záchranné útvary přísluší městům Hlučín, Zbirohu a Jihlavě. Škola působí ve Frýdku-Místku pod názvem Střední odborná škola požární ochrany a Vyšší odborná škola požární ochrany (Dvořák a Haugwitz, 2021).

Zákon o HZS ČR se od roku 2000 neustále novelizoval a měnil z hlediska povinností a práv příslušníků sboru nebo jejich technického a materiálního vybavení (Vilášek et al., 2022). Až v roce 2015 byl tento dlouhý legislativní proces ukončen a parlament se usnesl na přijetí Zákona č. 320/2015 Sb., o Hasičském záchranném sboru České republiky a o změně některých zákonů. Účinnost tohoto zákona byla stanovena od prvního dne roku 2016. Zákon popisuje především hlavní úkoly a povinnosti HZS ČR z oblastí jako jsou například požární ochrana, ochrana obyvatelstva, civilní krizové plánování a další (Vilášek et al., 2022).

Jednotky požární ochrany

Hlavním posláním této základní složky IZS, jak již z názvu plyne, se týká ochrany proti požárům, živelním pohromám a jiných mimořádných událostí. Mezi její další úkoly patří hašení požárů, záchranné práce při živelních pohromách, likvidace požárů a omezení rizik nebo přerušení příčin požáru (Nováková et al., 2011).

JPO se na základě osob vykonávajících tuto činnost dělí do čtyř skupin. První skupinou jsou Jednotky hasičského záchranného sboru kraje, které jsou zřizovány státem. Jednotky sborů dobrovolných hasičů obce jsou zřizovány obcí a tuto činnost vykonávají dobrovolní hasiči, kteří jsou vázáni svým pracovním poměrem. Jednotky hasičského záchranného sboru podniku zřizuje podnikající právnická nebo fyzická osoba, která provozuje činnost se zvýšeným požárním nebezpečím. Jednotky sborů dobrovolných hasičů podniku jsou ve své podstatě naprosto stejné, ale liší se tím, že podnikající právnické nebo fyzické osoby tuto činnost vykonávají na základě dobrovolnosti (Kroupa a Říha, 2006).

Vzhledem k technickému vybavení nelze po JPO požadovat, že veškerou ochranu a činnost spojenou s mimořádnou událostí dokážou pokrýt sami. Předpokládá se spolupráce a kooperace jednotlivých složek pro úplnou souhru prevence a ochrany obyvatelstva (Vilášek et al., 2022).

Zdravotnická záchranná služba

„Zákon č. 374/2011 Sb., o zdravotnické záchranné službě byl vyhlášen dne 6. listopadu 2011 a nabyl účinnost od 1. dubna 2012“ (Vilášek et al., 2022, str. 63). Zákon popisuje hlavní

priority a úkoly zdravotnické záchranné služby (dále ZZS). Zákon stanovuje a popisuje činnost, dostupnost a složení ZZS, zajištění zdravotních služeb, lůžkovou péči, traumatologický plán, zdravotnické operační středisko (dále ZOS), výjezdové základny, činnost leteckých výjezdových skupin, pracoviště krizové připravenosti a spoustu dalších témat spojených se zdravím a záchranou člověka.

V současné době je ZZS na velmi kvalitní úrovni, protože pokud někdo zavolá záchrannou službu, na místo dorazí vzdělaní záchranáři, kteří ihned poskytnou odbornou první pomoc, která přetrvává po celou dobu transportu do příslušné nemocnice. Větší naděje na záchranu a přežití pacienta totiž závisí na pomoci a péči, která předchází té nemocniční. Současná náplň práce záchranáře se často vyznačuje takovou zdravotní péčí, kterou dříve vykonávali až doktoři v nemocnici. Vzhledem ke kvalitnímu vybavení sanitních vozů, vzdělávání, školení a edukaci záchranářů se úroveň kvality v České republice neustále zvyšuje. Ke včasnému výjezdu záchranné služby neodmyslitelně patří ZOS, které přijímá tísňové volání a následně předává výzvy posádkám záchranné služby. V ZOS pracují dispečerky s odborným vzděláním, které vyhodnocují závažnost situace a v případě nutnosti s volajícím zahájí TANR – telefonická asistovaná neodkladná resuscitace. Mezi hlavní účely ZOS můžeme zařadit uklidnění volajícího, snížení dalších možných rizik zraněných a záchránců, podávání instrukcí první pomoci a zajištění podmínek pro zásah výjezdové jednotky. Mezi hlavní výjezdové skupiny patří rychlá lékařská pomoc, kdy je celý zdravotnický tým veden lékařem, dále rychlá zdravotnická pomoc, kdy se jedná o neodkladnou péči bez lékaře a letecká záchranná služba, kdy musí být posádka minimálně složená z jednoho zdravotnického záchranáře a jednoho lékaře. Kterýkoli členek z týmu ZZS by měl být od přijetí informace na místě do 20 minut (Vilášek et al., 2022).

Policie České republiky

Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, který nabyl účinnosti v roce 2009, s sebou přinesl pár zásadních změn v úkolech a postavení Policie České republiky (dále PČR). Například byla zrušena okresní ředitelství, která byla následně začleněna do ředitelství krajských, přibyla pyrotechnická služba, služba pro zbraně a bezpečnostní materiál. Naopak služba železniční policie byla zrušena. Celková sféra PČR je financována ze státního rozpočtu a příjmů, například z pokut, a je centrálně řízena Ministerstvem vnitra (Vilášek et al., 2022).

V rámci ochrany obyvatelstva při mimořádných událostech má PČR za úkol především činnosti týkající se uzavírání prostorů, kontroly vstupů do budovy, koordinace dopravy v místě mimořádné události, identifikace zemřelých a objasnění příčin úmrtí nebo zabezpečení

majetku. Pokud si situace mimořádné události vyžaduje další úkoly a povinnosti ze strany PČR, tak je nařizuje velitel zásahu nebo řídicí složky IZS (Vilášek et al., 2022).

Ostatní složky

Do kategorie ostatních složek IZS řadíme všechny další služby, orgány, zařízení, organizace, spolky a sdružení, které jsou povolávány k záchranným a likvidačním pracím podle druhu mimořádné události na vyžádání. Mezi ostatní složky IZS můžeme konkrétně zařadit například ozbrojené bezpečnostní sbory, orgány ochrany veřejného zdraví, zařízení civilní obrany, neziskové organizace a sdružení občanů nebo pohotovostní, odborné a jiné služby. Mezi články, které jsou povinny poskytovat plánovanou pomoc na vyžádání, patří ministerstva, kraje, obce, příslušné úřady, právnické a fyzické osoby, které vlastní či užívají stavby civilní obrany, poskytovatelé akutní lékařské péče s urgentním příjmem a osoby, které se smluvně zavázaly (Nováková et al., 2011).

Tyto ostatní složky jsou využívány především v neočekávaných událostech, na které nebyly hlavní složky IZS nebo stát připraveny (Vilášek et al., 2022).

Velmi známé je sdružení s názvem Český červený kříž. Tohle humanitární a občanské sdružení spadá také do ostatních složek IZS a působí především v oblasti sociální a zdravotní pomoci. Jeho hlavním cílem je předcházet a zmírňovat utrpení, chránit zdraví a život každého občana, poskytovat podporu, přátelství a mír bez ohledu na národnost, rasu či barvu pleti (Vilášek et al., 2014).

3 Ochrana obyvatelstva ve vztahu k žákovi 2. stupně základní školy

Vzhledem ke specifikám vývojového období žáka staršího školního věku je důležité žáky na mimořádné události připravovat, informovat a předejít tak možným nežádoucím vlivům, které by mohly negativně ovlivnit žáka (Paulík, 2017).

Dle Pugnerové (2019) je věkové rozmezí této vývojové etapy vymezeno od 11 do 15 let. Je to přechodné období mezi dětstvím a dospělostí. V rámci tohoto přechodného období lze konstatovat, že je to jedno z nejnáročnějších a nejdůležitějších období, které s sebou nese spoustu změn sociálních, psychických i fyzických.

3.1 Žák staršího školního věku

Při vypuknutí mimořádné události či krizové situace souvisí také aktuální vývojové období člověka, které může chování a zvládání takové situace velmi ovlivnit. Období žáka staršího školního věku se vyznačuje změnami a postupným dozráváním veškerých poznávacích funkcí, takže taková mimořádná událost či krizová situace by mohla být pro žáka velkou zátěží na psychiku a jeho tělo (Paulík, 2017). Článek věnující se této problematice s názvem *Psychologické dopady mimořádné události* na webových stránkách Policie.cz popisuje reakci dětí na traumatické události. Velkou roli při vzniku mimořádné události hraje také chování žáka v kolektivu, spolupráce s vrstevníky, zvládání stresu, komunikace nebo například míra zachování klidu. Každý jedinec je jedinečný a jeho prožívání traumatu je individuální. V lepším případě může člověk zpracovat trauma velmi rychle, ale u některých to může trvat velmi dlouho (Policie České republiky, online).

Z hlediska rozvoje poznávacích procesů dokáže žák řešit různé situace jiným způsobem než dosud, ale chybí mu zkušenosti, a tak je většinou jeho jednání ukvapené a zbrklé (Pugnerová, 2019). Emoce a city patří k rozvoji poznávacích procesů a v tomto vývojovém období jsou velmi nestabilní. Negativní emoce plynoucí z nějaké situace nebo zážitku mohou narušit kognitivní procesy jako jsou například pozornost a vnímavost (Mareš, 2013).

3.2 Psychická odolnost žáka staršího školního věku

Paulík (2017) popisuje, že nerovnováha v odolnosti naší psychiky vůči zátěžové nebo krizové situace se většinou objevuje ve vývojové etapě dospívání a následně pak stáří, dospělost bývá považována za největší balanc v odolnosti zátěžových situací. Na některé žáky může mít

mimořádná událost vliv do takové míry, že se u něj může postupně vznikat například trauma, posttraumatická reakce nebo posttraumatická stresová porucha (Jochmannová, 2021).

Vzhledem k zaměření bakalářské práce hovoříme především o mimořádných událostech, které jsou ve většině případů jednorázové jako například autonehoda, střelba nebo živelní katastrofa. Jochmannová (2021) ve své publikaci popisuje jednotlivé kategorie dětského traumatu. V souvislosti mimořádné události by se trauma u žáka řadilo do kategorie monotrauma. Nežádoucí symptomy takového traumatu mohou u žáka nastat i v případě, že je pouze svědek události. Velkou roli zde hraje věk v době události, kvalita sociálního zázemí, zachování a postavení se k situaci na základě individuálních zkušeností a následná péče a pomoc.

4 Ochrana obyvatelstva v kontextu se vzděláváním žáků na základní škole

4.1 Rámcový vzdělávací program

Vzdělávání v oblasti ochrany obyvatelstva je podloženo platnou legislativou, kdy pro zaměření bakalářské práce bude výchozím a stěžejním dokumentem RVP ZV.

V Zákoně č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), je oblast ochrany obyvatelstva zmíněna v paragrafu 29 s názvem Bezpečnost a ochrana zdraví ve školách a školských zařízeních. Podmínky pro vzdělávání zmíněné v RVP ZV v oblasti ochrany a bezpečnosti zdraví stanovuje Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy společně s Ministerstvem zdravotnictví (Zákon, č. 561/2004 Sb.).

RVP ZV platný od 1. 9. 2023 vymezuje témata ochrany obyvatelstva v souvislosti s 2. stupněm základní školy v různých vzdělávacích oblastech. Nejpodstatnější je vzdělávací oblast Člověk a zdraví, kde je ochrana obyvatelstva charakterizována podrobněji, ale s tímto tématem se můžeme setkat také v jiných vzdělávacích oblastech. Vzhledem k šíři dané problematiky, jsou některé výstupy a učivo, viz níže, pojímány dost obecně. Vzhledem k tomu, že mimořádných událostí existuje mnoho, bylo by přehlednější druhy mimořádných událostí více specifikovat a přiblížit napříč různých vzdělávacích oborů. Například u vzdělávací oblasti Člověk a společnost zní cílové zaměření například: uplatňování aktivního přístupu k ochraně zdraví, majetku nebo při běžných a mimořádných událostí (RVP ZV, 2023). Jako další příklad bych uvedla Zeměpis, kde jsou očekávané výstupy jako například: uplatňování zásad bezpečného pohybu a pobytu v praxi, uplatňování bezpečného chování v modelových situacích (RVP ZV, 2023). Naopak Přírodopis uvádí konkrétní situace a mimořádné události způsobené přírodními vlivy jako bouře, laviny, povodně, sněhové kalamity a další (RVP ZV, 2023). Zde už se učitel může ve výuce konkrétně zaměřit na jednotlivé zmíněné mimořádné události.

V rámci vzdělávací oblasti Člověk a zdraví a jejímu vzdělávacímu oboru Výchova ke zdraví je ochrana obyvatelstva zmíněna v očekávaných výstupech a jim příslušném učivu. V očekávaných výstupech je kladen důraz na zodpovědné chování v rizikových situacích silniční a železniční dopravy, předcházení situací, které by mohly ohrozit zdraví a osobní bezpečí, poskytnutí adekvátní první pomoci nebo uplatnění odpovídajících způsobů chování v modelových situacích. Učivo, které zahrnuje oblast ochrany obyvatelstva, spadá do kategorie s názvem Rizika ohrožující zdraví a jejich prevence, kdy je zde přímo charakterizována část ochrana člověka za mimořádných událostí, kdy by žáci měli získat poznatky o varovných

signálech, základech evakuace, základní úkoly ochrany obyvatelstva a o prevenci vzniku mimořádných událostí. Další část nese název Dodržování pravidel bezpečnosti ochrany zdraví a žáci by měli získat povědomí o bezpečném prostředí ve škole, bezpečnosti v dopravě, zvládnání agresivity účastníka silničního provozu a o správném postupu při vzniku dopravní nehody (RVP ZV, 2023). Základní úkoly ochrany obyvatel jsou dány jasně, ale některé požadavky plynoucí z RVP ZV nejsou natolik specifické, aby vymezovaly mimořádné události, které mají být probírány.

Realizace daného učiva v souladu s RVP ZV pak závisí na příslušném ŠVP konkrétní základní školy. Zmíněné oblasti učiva z ochrany obyvatelstva mohou být zpracovány různými způsoby. Může se jednat o teoretický výklad učitele, edukační video, nácvik v praxi prostřednictvím modelových situací nebo formou besedy, přednášky odborníka. Tím se dostáváme k další kapitole, která se věnuje charakteristice ŠVP.

4.2 Školní vzdělávací program

Školní vzdělávací program, jak bylo výše zmíněno, dodržuje zásady vycházející z RVP ZV, ale přesto si každá škola školní vzdělávací program přizpůsobí svým podmínkám, možnostem, zaměřením nebo konkrétních priorit školy. Dle Metodické pomůcky pro rozvoj a realizaci preventivně výchovné činnosti (2018) je uvedeno, že na prvním stupni základní školy probíhá výuka spíše praktickým nácvikem. Žáci se pomocí simulační hry, skupinového tréninku nebo prožitkovou pedagogikou učí vhodně reagovat a přistupovat ke vzniku mimořádných událostí. Naopak výuka na druhém stupni základní školy se odvíjí od zkušeností žáků, charakteru daného předmětu nebo mezipředmětových vztahů. Tato výuka rozvíjí u žáků osobní zodpovědnost, samostatnost a schopnost týmové kooperace (Ministerstvo vnitra, 2018).

Vzhledem k tomu, že je v RVP ZV zmíněna ochrana člověka za mimořádných událostí hned v několika vzdělávacích oblastech jako jsou například Člověk a zdraví nebo Člověk a společnost, tak se očekává, že každá škola, a pak konkrétně daný učitel, zvolí jiný přístup a zařadí toto téma do předmětů v různém měřítku. Nejčastěji se ale s těmito tématy setkáváme v předmětu Výchova ke zdraví, která spadá pod vzdělávací oblast Člověk a zdraví.

4.3 Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030

V této podkapitole stručně popíšu výše uvedenou koncepci a zaměřím se především na změny, které proběhly ve vzdělávání žáků na základních školách v oblasti ochrany obyvatelstva. V následující podkapitole pak popíšu novější koncepci v souvislosti se vzděláváním žáků v oblasti ochrany obyvatelstva a její plány do budoucna. Tato starší koncepce je zde zmíněna záměrně, aby vyzdvihla opatření, která se již v rámci této problematiky uskutečnila, a měla tak zkvalitnit výuku pro žáky na základních škole.

Tato koncepce je považována za vládní materiál a byla schválena dne 23. 10. 2013. Popisuje obsah, rozsah, úkoly a problematiku ochrany obyvatelstva. Usiluje o inovaci v určitých oblastech a zlepšení kvality a úrovně ochrany obyvatelstva na našem území, vymezuje a popisuje nové definice k jednotlivým pojmům.

Strategické priority

Koncepce vymezuje pět strategických priorit, kterými jsou občan, soukromé subjekty, ochrana kritické infrastruktury, věda, výzkum a inovace, definování nových úkolů a přístupů. Z důvodu zaměření bakalářské práce je vybrána strategická priorita **občan**, která bude více přiblížena.

V rámci strategické priority občan klade koncepce důraz na ochranu sebe samotného neboli sebeochranu, ochranu blízkých osob a aktivní podílení se na řešení mimořádných událostí. Zvýšenou pozornost koncepce také směřuje na systém vzdělávání s cílovou skupinou studentů základních a středních škol, pedagogů, seniorů a ostatní populace. Návrh pro možnou realizaci této priority je školení bezpečnosti a ochrany zdraví při práci nebo vzdělávání v oblasti prevence za pomoci nestátních neziskových organizací a zájmových sdružení. Právě souhrn těchto opatření zmíněných v koncepci by měl zvýšit povědomí a vzdělanost široké populace v této oblasti. Koncepce bere v potaz i žáky na základní škole, protože je velmi důležité, aby se o ochraně obyvatelstva a postupech při mimořádné události postupně vzdělávali od brzkého věku. S tím se také pojí vzdělání pedagogů, především učitelů.

Koncepce v kontextu vzdělávání žáků

Koncepce rozvoje se zaměřuje na následující oblasti: síly, věcné zdroje, úkoly ochrany obyvatelstva, krizové řízení, výchova a vzdělávání, věda a výzkum, vývoj a inovace. V souladu s tématem práce charakterizují stěžejní oblast, kterou je **výchova a vzdělávání**.

Koncepce popisuje situace předškolního, základního i středního vzdělávání. Dále konstatuje, že je ochrana obyvatelstva v RVP ZV pojata velmi průřezově a nelze z ní často vyvodit jasné požadavky. Pro dosažení požadovaných výsledků a výstupů jednotlivých oblastí koncepce doporučuje zavedení samostatných předmětů jako je dopravní výchova, výchova vlasti, první pomoc nebo ochrana člověka za mimořádných událostí. V koncepci dále najdeme, že se za slabší stránku považuje nedostatek odborných znalostí a kompetencí dané problematiky ze strany učitelů. Celkově je v koncepci v oblasti výchovy a vzdělávání konstatována nedostatečná propojenost teorie s praxí a následná zpětná vazba. Koncepce uvádí, „*že dlouhodobě dochází k odtržení teorie a praxe, příprava studentů neodpovídá mnohdy skutečným potřebám společnosti v této oblasti*“ (Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem na rok 2030, 2013, str. 46).

4.4 Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2025 s výhledem do roku 2030

Výše stručně popisují Koncepci ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem na rok 2030. V rámci této koncepce již vzniklo několik opatření na podporu vzdělávání žáků zaměřených na ochranu obyvatelstva a chování při vzniku mimořádné události. Novější koncepce popisuje současný stav ve vzdělávání a vymezuje další návrhy na zlepšení a zvýšení povědomí žáků v ochraně obyvatelstva.

Současný stav

V koncepci je ve strategickém cíli č. 2 s názvem Podpora úkolů a opatření ochrany obyvatelstva popsán současný stav vzdělávání ochrany obyvatelstva na základních školách. Novější koncepce popisuje průběh vzdělávání v této oblasti ve dvou rovinách. Jednak, že výuka probíhá v rámci standardního vzdělávacího procesu a jednak, že výuka probíhá i mimo něj, což je forma realizace různých přednášek, akcí, projektů nebo programů, které na výuku navazují a rozšiřují tak žákům povědomí a jejich znalosti v této problematice. Koncepce popisuje, že přístup k této problematice je pak velmi individuální v rámci jednotlivých škol. Některé školy mohou mít tato témata realizována různými besedami a přednáškami, jiné školy zase mohou mít tato témata jako dílčí v předmětu Výchova ke zdraví.

Česká školní inspekce (dále ČŠI) v rámci své tematické zprávy Vzdělávání v bezpečnostních tématech (2016) dodává, že tato volnost a možnost volby realizace těchto témat je ve školství velmi neefektivní.

Naopak za velmi efektivní se považuje činnost HZS ČR, která je nezbytnou součástí vzdělávání a snaží se zvolit atraktivní a poutavý přístup ke vzdělávání v této oblasti (Koncepte ochrany obyvatelstva do roku 2025 s výhledem na rok 2030, 2020).

Trendy budoucího vývoje

V této podkapitole mě velmi zaujal trend, který přímo souvisí s mladší populací a osobně v něm vidím velký potenciál v rámci atraktivního, efektivního a nenásilného vzdělávání dětí a mládeže.

Koncepte tvrdí, že vzhledem k dnešní době bude nutné přemístit veškeré potřebné informace do vizuální podoby na sociální sítě jako jsou Facebook, Instagram, Twitter nebo YouTube. Zmíněné sociální sítě mají totiž vysoké zastoupení celkové populace a jeví se to jako rychlý a efektivní způsob předávání poznatků. On-line prostor také nabízí širokou dostupnost vzdělávacích materiálů. Současně oblast vzdělávacích materiálů a článků zajišťují webové stránky HZS ČR.

Koncepte uvádí mezi hlavní úkoly do roku 2025 vytvoření samostatné vzdělávací oblasti „Výchova k bezpečnosti“ pro základní i středoškolské vzdělání. V koncepci je popsáno, že by měl být pro tuto samostatnou oblast zpracován obsahový rámeček a hodinová dotace, včetně návrhu pro pravidelné testování znalostí žáků. Takové pravidelné testování by dle koncepce mělo probíhat v rámci České školní inspekce. Tato vzdělávací oblast by měla přispět především k zefektivnění kompetencí zásadních pro správné chování při mimořádných událostech a běžných rizicích, se kterými se člověk setkává. Cílem je sjednotit všechna tato témata, aby měli žáci komplexní přehled o jednotlivých tématech a rizikových situacích. Další úkol z koncepce vymezuje posílení obyvatelstva k sebeochraně a vzájemné pomoci, kdy by měla vzniknout specializovaná zařízení pod názvem „Centra zdraví a bezpečí“, která budou nabízet širokou škálu formálního i neformálního vzdělávání a smysluplné trávení volného času (Koncepte ochrany obyvatelstva do roku 2025 s výhledem na rok 2030, 2020).

VÝZKUMNÁ STUDIE

Veškeré poznatky týkající se ochrany obyvatelstva byly popsány v přehledové studii. Výzkumná studie navazuje na teoretické poznatky a dále popisuje metodologii výzkumného šetření, cíle výzkumu, výzkumné otázky, výběr respondentů do výzkumného vzorku a zvolenou metodu výzkumného šetření. Dále obsahuje interpretaci výsledků výzkumu a diskusi.

5 Metodologie výzkumného šetření

Tato kapitola popisuje cíle a dílčí cíle výzkumu, výzkumné otázky, výběr respondentů do výzkumného vzorku a vybranou metodu výzkumného šetření. Podkapitola, která se zabývá metodou výzkumného šetření, zahrnuje také sestavení a formulaci jednotlivých položek v dotazníku.

5.1 Cíle výzkumu

Před samotným zahájením výzkumné studie byly stanoveny dílčí výzkumné cíle. Pro výzkumnou studii této bakalářské práce byly stanoveny čtyři dílčí cíle, ze kterých následně vycházejí také výzkumné otázky.

Dílčí cíle výzkumu

1. Zjistit u vybraných žáků, zda se již setkali se základními pojmy z oblasti ochrany obyvatelstva.
2. Zjistit, zda jsou vybraní žáci informováni ohledně všeobecné výstrahy.
3. Zjistit, zda vybraní žáci absolvovali cvičný požární poplach a s ním spojenou evakuaci na jejich škole.
4. Zjistit, zda mají vybraní žáci povědomí o poskytnutí adekvátní první pomoci.

5.2 Výzkumné otázky

Kapounová a Kapoun (2017) uvádí, že výzkumné otázky navazují na cíl práce, takže na základě toho byly formulovány výzkumné otázky, které zahrnují hlavní úkoly ochrany obyvatelstva, kterým se bakalářská práce věnuje. Výzkumné otázky navazují na úvod, ve kterém je opodstatněna důležitost tohoto tématu v souvislosti s žáky 2. stupně základní školy, dále navazují na hlavní cíl práce a s ním spojené dílčí cíle. Výzkumné otázky kopírují hlavní oblasti ochrany obyvatelstva a hlavní úkoly ochrany obyvatelstva, jak plyne z názvu práce. Na tyto výzkumné otázky pak navazují i jednotlivé položky v dotazníku.

S ohledem na cíl práce bylo formulováno těchto šest výzkumných otázek:

1. Setkali se někdy vybraní žáci 2. stupně základní školy s pojmy „mimořádná událost“ nebo „evakuační zavazadlo“?
2. Poznají vybraní žáci 2. stupně základní školy varovný signál pro mimořádnou událost?

3. Dokázali by vybraní žáci 2. stupně základní školy zvolit vhodný postup chování při vzniku mimořádné události?
4. Absolvovali vybraní žáci 2. stupně základní školy cvičný požární poplach a s tím spojenou evakuaci na jejich škole?
5. Slyšeli vybraní žáci 2. stupně základní školy někdy o pojmu „ukrytí“ nebo „úkryt“ v souvislosti s ochranou obyvatelstva?
6. Dokázali by vybraní žáci 2. stupně základní školy zvolit správný postup při poskytování první pomoci?

5.3 Výběr respondentů do výzkumného vzorku

Již z názvu bakalářské práce nám plyne, že se výběr respondentů do výzkumného vzorku soustředí na 2. stupeň základních škol, konkrétně se jedná o žáky 6.-9. tříd. Důvodem, proč byla vybrána právě tato věková kategorie, se zabývám již v přehledové studii bakalářské práce. Vzhledem k dnešní době a různým hrozícím nebezpečím, která s sebou přináší, považuji za velmi důležité, aby se o problematice týkající se ochrany obyvatelstva učili žáci na základních školách. I přesto, že by jednotlivé výstupy z oblasti ochrany obyvatelstva z RVP ZV měly odpovídat požadavkům ze strany Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (dále MŠMT) a být dostačující, někteří žáci takové výstupy a povědomí nevykazují (Tematická zpráva ČŠI, 2016). Dále se jedná o žáky staršího školního věku a z hlediska vývojové psychologie je žák v tomto období méně odolný v rámci stresových situací nebo náhlých krizových situací. U některých jedinců se může projevit jako následek takové nezvládnuté situace posttraumatická stresová porucha nebo trauma, jak je již výše zmíněno v přehledové studii (Paulík, 2017). Proto považuji za důležité na tuto problematiku poukázat, především u žáků 2. stupně základních škol, kteří předmět Výchova ke zdraví povinně mají.

Výběr jednotlivých základních škol, na kterých byl dotazník žáky vyplněn, se odvíjel od spolupráce a ochoty dané školy. Dotazník byl zcela anonymní, tudíž nelze s jistotou vyvodit, které kraje nebo školy se výzkumného šetření zúčastnili. Vzhledem k osobnímu kontaktu s některými řediteli jsem se zaměřila na Moravskoslezský kraj, konkrétně na okres Bruntál a okres Ostrava-město, dále na Olomoucký kraj, konkrétně na okres Olomouc. Sběr dat probíhal v březnu 2024. Školy preferovaly on-line dotazník, který byl sestaven pomocí Google Forms a následně byl vytvořen odkaz, přes který vybraní žáci dotazník vyplňovali. Pro zjednodušení a rychlejší proces, byl vytvořen také QR kód, který vybraným žákům umožnil po naskenování QR kódu ihned vyplňovat dotazník. Většinou příslušný odkaz nebo QR kód poskytl/a učitel/ka

Výchovy ke zdraví své třídě, která dotazník vyplňovala. Celkově výzkumný soubor zahrnoval 238 respondentů.

Mezi respondenty bylo 121 dívek (50,8 %) a 117 chlapců (49,2 %). Co se týče jednotlivých ročníků, největší zastoupení měli respondenti z 9. ročníků, kterých bylo 131 (55,0 %). Respondentů z 8. ročníků bylo 62 (26,1 %). Dále ze 7. ročníků bylo 26 (10,9 %) respondentů. A nejmenší zastoupení bylo ze 6. ročníků, kde bylo pouze 19 (8,0 %) respondentů. Pohlaví respondentů zobrazuje Tabulka č.1 a ročník respondentů Tabulka č. 2:

Tabulka 1: Pohlaví respondentů (zdroj: vlastní výzkum)

pohlaví respondentů	počet respondentů	
	absolutní četnost	relativní četnost
chlapec	117	49,2 %
dívka	121	50,8 %
Σ (suma)	238	100,0 %

Tabulka 2: Ročník respondentů (zdroj: vlastní výzkum)

ročník respondentů	počet respondentů	
	absolutní četnost	relativní četnost
6. ročník	19	8,0 %
7. ročník	26	10,9 %
8. ročník	62	26,1 %
9. ročník	131	55,0 %
Σ (suma)	238	100,0 %

5.4 Metoda výzkumného šetření

Pro výzkumné šetření této bakalářské práce byla zvolena metoda kvantitativního charakteru. Konkrétně byla použita metoda dotazníku. Gavora (2000) vymezuje dotazník tak, že na způsob písemného kladení otázek získáváme zpětně písemné odpovědi. Otázky, které jsou kladeny, mohou mít nejrůznější charakter a mohou se vztahovat jak k vnitřním, tak k vnějším jevům. Pod vnějšími jevy si můžeme představit například názory učitelů a pod vnitřními jevy si můžeme představit postoje nebo citové stavy. Dle Chráska (2016) je dotazník v pedagogickém výzkumu frekventovaná metoda pro získávání dat. Dotazníkové metodě bývá

vytýkáno, že respondenti mohou odpovídat na základě jejich představy nebo sebe samých a neodpovídají podle toho, jací jsou, to pak znamená, že dotazník nezjišťuje skutečnou pedagogickou realitu. I přes tento fakt lze říct, že je dotazník výhodou díky své rychlosti a shromažďování dat od většího množství respondentů.

Vzhledem k tomu, že je bakalářská práce zaměřena na žáky 2. stupně základních škol, dotazník se nabízel jako vhodná možnost pro rychlý sběr dat z různých škol a shromáždění dat od většího množství respondentů. Na začátku dotazníku byly zvoleny dvě kontaktní položky. Kontaktní položky zjišťují například demografické údaje, jsou snadné a nenáročné a mohou plnit úvodní funkci a uvést respondenta do problematiky (Chrásky, 2016). První kontaktní položka zjišťovala biologické pohlaví respondentů a druhá konkrétní ročník respondentů.

Při formulaci jednotlivých položek v dotazníku jsem vycházela z požadovaných výstupů, které jsou zakotveny v RVP ZV. Dále jsem vycházela z materiálů Ministerstva zdravotnictví České republiky, které nesou název „Podklady k výuce témat ochrany obyvatelstva za běžných rizik a mimořádných událostí v základních školách“. V neposlední řadě jsem k formulaci otázek využila také podklady, které jsou dostupné na stránkách Metodického portálu, který přímo spolupracuje s MŠMT. Také jsem nahlédla do dostupných učebnic od Marádové (2007), Beneše (2002) a Černocho (2004), které jsou zaměřeny na hlavní úkoly ochrany obyvatelstva pro žáky 2. stupně základní školy. Knihy obsahovaly různé závěrečné kvízy, takže jsem se u otázek zaměřila na správnou formulaci, abych dané položky správně zformulovala a vybraní žáci jim rozuměli. K přesnější formulaci mi také pomohla přehledová studie této bakalářské práce, kde jsem se při výběru opírala především o vhodné pojmy a termíny. U všech podkladů a materiálů jsem se věnovala pouze těm, které se týkaly 2. stupně základní školy.

Před oficiálním zformulováním jednotlivých položek dotazníku do elektronické verze na platformě Google Forms, byla ověřena srozumitelnost těchto položek na 5 vybraných žácích náhodného výběru. Těchto 5 vybraných žáků mělo možnost vyplnit dotazník a ke každé položce zmínit, zda jim něco nesejde nebo nějaké formulaci položky vůbec nerozumí. Díky podnětům těchto 5 vybraných žáků jsem dotazník poupravila a jednotlivé položky dovysvětlila, případně zvolila jinou formulaci. Následně jsem pak položky dotazníku převedla do elektronické verze prostřednictvím webové stránky Google Forms.

Dotazník obsahuje 24 položek. Forma požadovaných odpovědí dle rozdělení Chrásky (2016) obsahuje pouze uzavřené neboli strukturované položky. Uzavřené odpovědi se následně

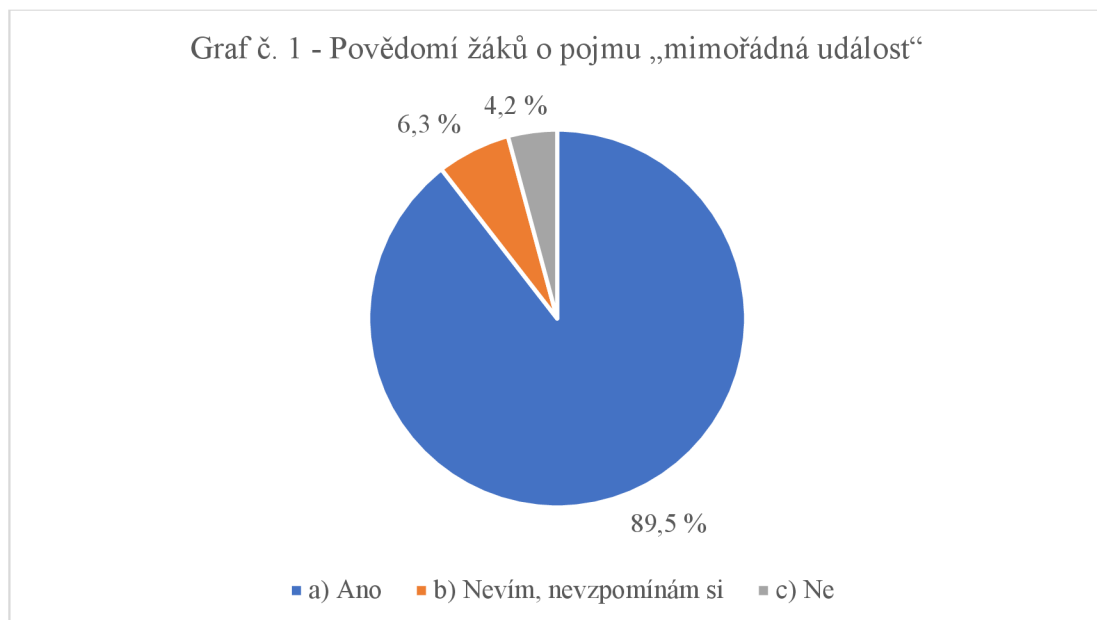
dělí na položky dichotomické a polytomické. O dichotomických položkách hovoříme v případě, že se jedná o dvě odpovědi, které se vzájemně vylučují, například ano-ne. Polytomické položky pak obsahují více jak dvě odpovědi (Chráška, 2016). V dotazníku se v rámci položek dichotomických jedná o pouze o otázku č. 7, která nabízí pouze dvě odpovědi, ano - ne. Většina položek v dotazníku je zastoupena jako polytomické položky, kterých je celkem 23. Polytomické položky mají ještě dělení na výběrové nebo výčtové (Chráška. 2016). V dotazníku jsou všechny polytomické položky výběrové, tedy výběr jedné z několika možností.

6 Výsledky výzkumného šetření

Tato kapitola se zabývá interpretací výsledků výzkumného šetření. Interpretace bude rozdělena na základě jednotlivých položek dotazníku, kterých bylo 24. Z toho se 2 položky, které jsou výše interpretovány, týkaly biologického pohlaví a ročníku respondentů.

Otázka č. 3: *Slyšel jsi někdy pojem „mimořádná událost“? Mimořádnou událostí může být např. povodeň, dopravní havárie, radiální havárie, únik chemických látek, požár atd.*

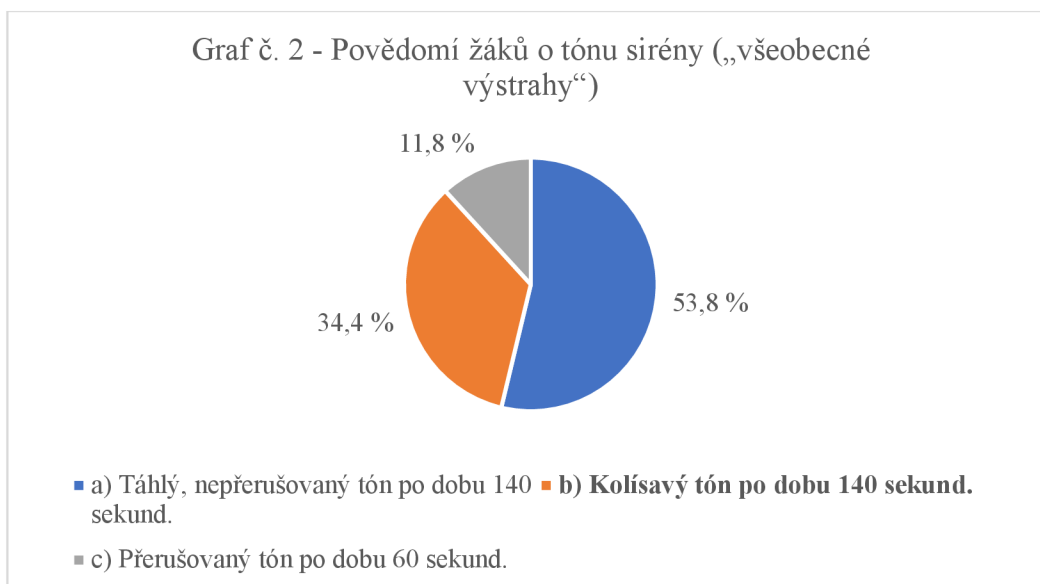
213 (89,5 %) respondentů z celkového počtu 238 uvedlo, že se již s pojmem „mimořádná událost“ setkalo, 15 (6,3 %) respondentů si na tento pojem nevzpomíná a 10 (4,2 %) respondentů tento pojem nikdy neslyšelo.

Graf 1: Povědomí vybraných žáků o pojmu „mimořádná událost“ (zdroj: vlastní výzkum)

Otázka č. 4: *Jak zní siréna (tzv. všeobecná výstraha), která nás informuje o tom, že se něco stalo?*

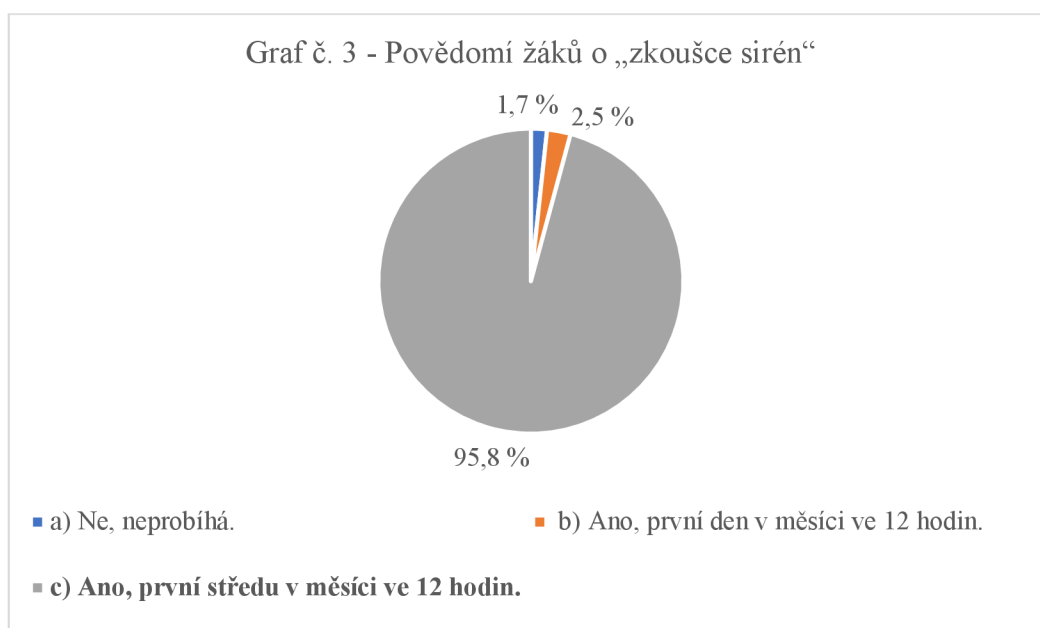
Největší zastoupení měla odpověď a), kterou zvolilo 128 (53,8 %) respondentů z celkového počtu 238 respondentů. Správnou odpověď za b) vybralo 82 (34,4 %) respondentů a poslední možnost c) zvolilo 28 (11,8 %) respondentů.

Graf 2: Povědomí vybraných žáků o tónu sirény („všeobecné výstrahy“) (zdroj: vlastní výzkum)

Otázka č. 5: *Probíhá na území České republiky nějaká povinná „zkouška sirén“?*

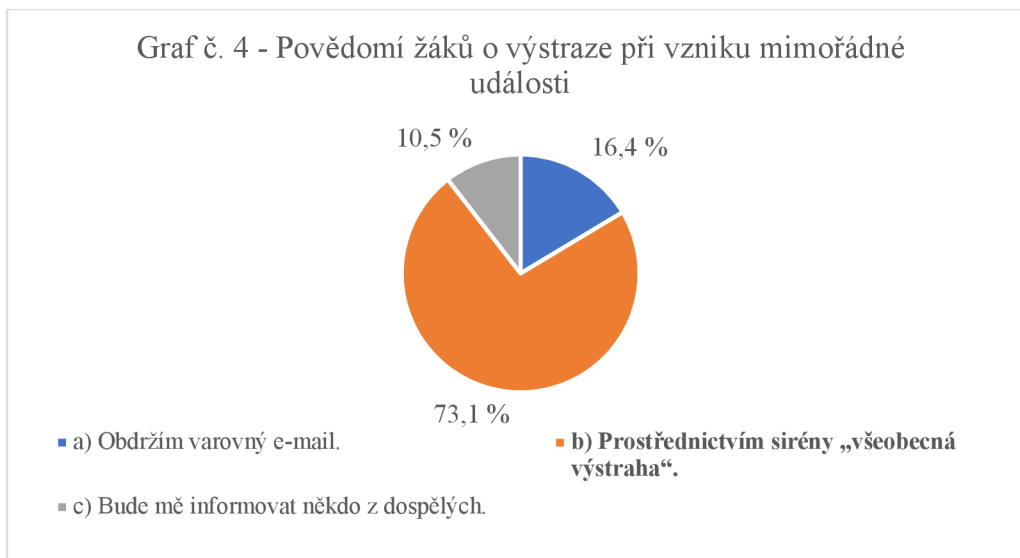
Zde odpovědělo správně, tedy odpověď c), 220 (95,8 %) respondentů z 238. Odpověď a) zvolili pouze 4 (1,7 %) respondenti. Poslední možnost b) zvolilo 6 (2,5 %) respondentů.

Graf 3: Povědomí vybraných žáků o „zkoušce sirén“ (zdroj: vlastní výzkum)

Otázka č. 6: *Jak se dozvíš o vzniku mimořádné události (např. radiační havárie, únik chemických látek atd.)?*

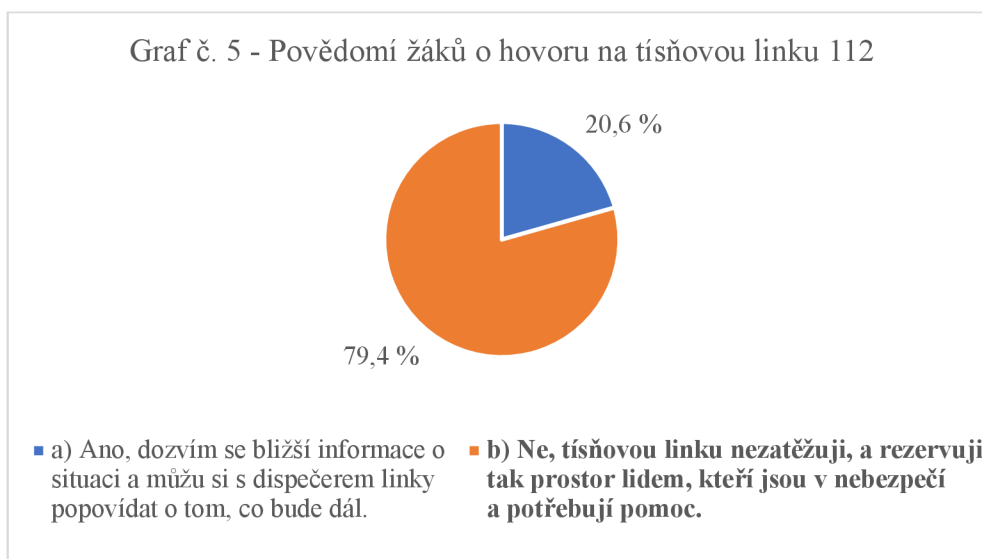
Z celkového počtu 238 respondentů odpovědělo správně 174 (73,1 %) respondentů. Respondentů, kteří vybrali odpověď a), bylo 39 (16,4 %). Nejmenší zastoupení má odpověď c), kterou vybralo 25 (10,5 %) respondentů.

Graf 4: Povědomí vybraných žáků o výstraze při vzniku mimořádné události (zdroj: vlastní výzkum)

Otázka č. 7: *Jsem doma a uslyším sirénu varovného signálu. Je pravda, že bych měl ihned zavolat na tísňovou linku 112 a zeptat se, co se stalo?*

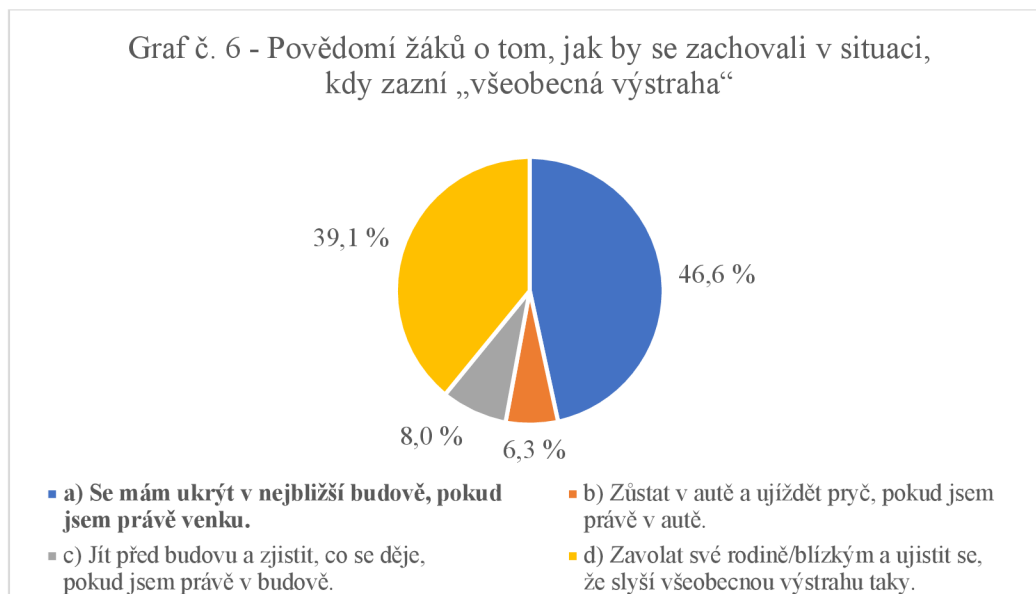
U této položky odpovědělo 189 (79,4 %) respondentů z celkového počtu 238 správně. Špatně odpovědělo 49 (20,6 %) respondentů.

Graf 5: Povědomí vybraných žáků o hovoru na tísňovou linku 112 (zdroj: vlastní výzkum)

Otázka č. 8: *Když zazní varování – „všeobecná výstraha“ – je to znamení, že:*

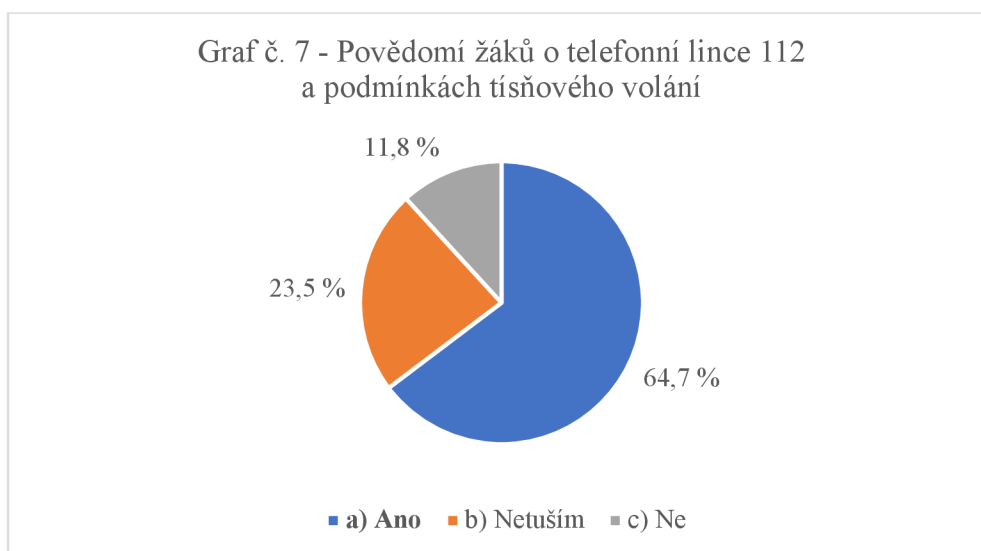
Zde měli respondenti na výběr ze 4 odpovědí s tím, že 111 (46,6 %) respondentů odpovědělo správně variantu a). Odpověď d) zvolilo 93 (39,1 %) respondentů, odpověď c) zvolilo 19 (8,0 %) respondentů a nejméně respondentů 15 (6,3 %) zvolilo možnost b).

Graf 6: Povědomí vybraných žáků o tom, jak by se zachovali v situaci, kdy zazní "všeobecná výstraha" (zdroj: vlastní výzkum)

Otázka č. 9: *Pokud nemám na mobilním telefonu signál, můžu se dovolat na linku 112, tedy na jednotné evropské číslo tísňového volání?*

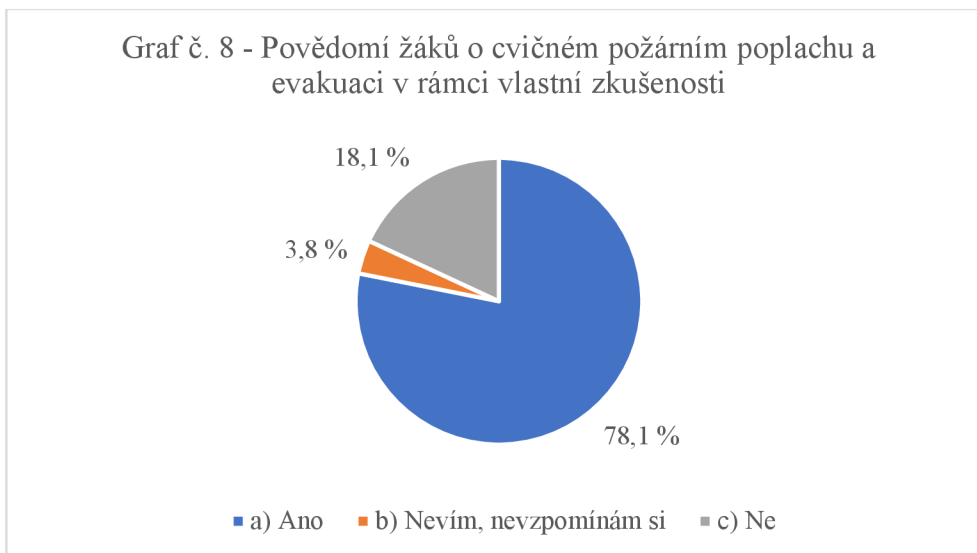
Správnou odpověď a) – Ano, zvolila většina respondentů, a to 154 (64,7 %). 56 (23,5 %) respondentů netušilo a zvolilo tak odpověď b). Možnost c) – Ne, zvolilo 28 (11,8 %) respondentů.

Graf 7: Povědomí vybraných žáků o telefonní lince 112 a podmínkách tísňového volání (zdroj: vlastní výzkum)

Otázka č. 10: *Zažil jsi někdy na své škole cvičný požární poplach a s tím spojenou evakuaci (= nutnost školu neprodleně opustit)?*

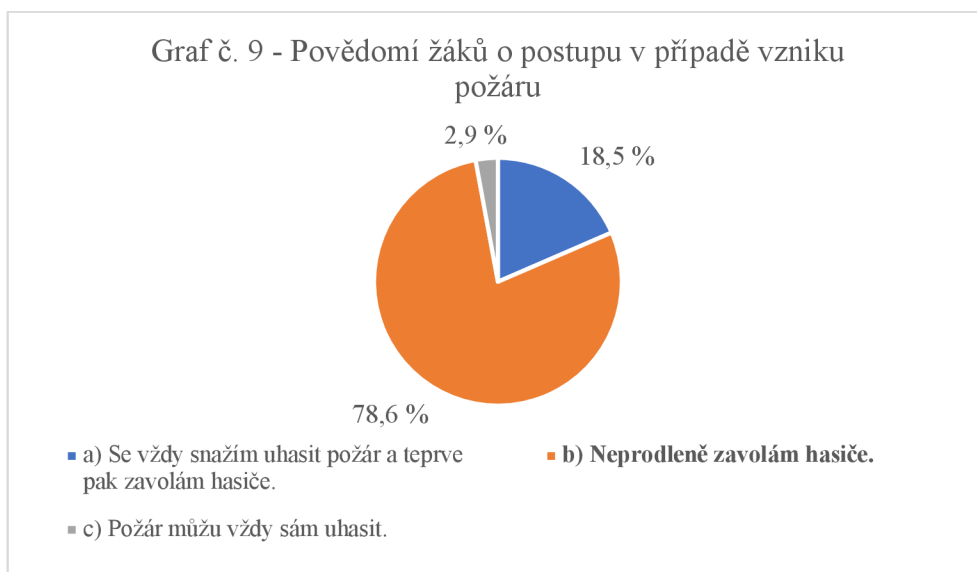
Největší zastoupení má odpověď a) – Ano, kde odpovídalo 186 (78,1 %) respondentů z celkového počtu 238. Odpověď b) – Nevím, nevzpomínám si zvolilo 9 (3,8 %) respondentů. Poslední možnost c) zvolilo 43 (18,1 %) respondentů.

Graf 8: Povědomí vybraných žáků o cvičném požárním poplachu a evakuaci v rámci vlastní zkušenosti (zdroj: vlastní výzkum)

Otázka č. 11: *V případě vzniku požáru:*

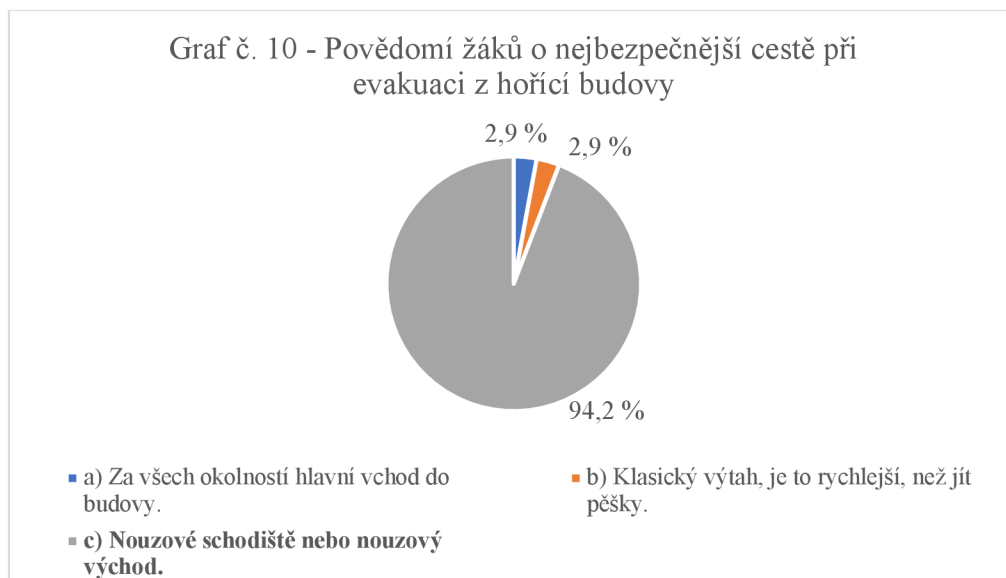
Většina respondentů zvolila správnou odpověď b), což bylo 187 (78,6 %) z celkového počtu 238 respondentů. Nejméně respondentů, 7 (2,9 %), zvolilo odpověď c). Ostatní, 44 (18,5 %), zvolili odpověď a).

Graf 9: Povědomí vybraných žáků o postupu v případě vzniku požáru (zdroj: vlastní výzkum)

Otázka č. 12: *Jaká je podle Tebe nejbezpečnější cesta při evakuaci z hořící budovy? (evakuace = nutnost danou budovu ihned opustit)*

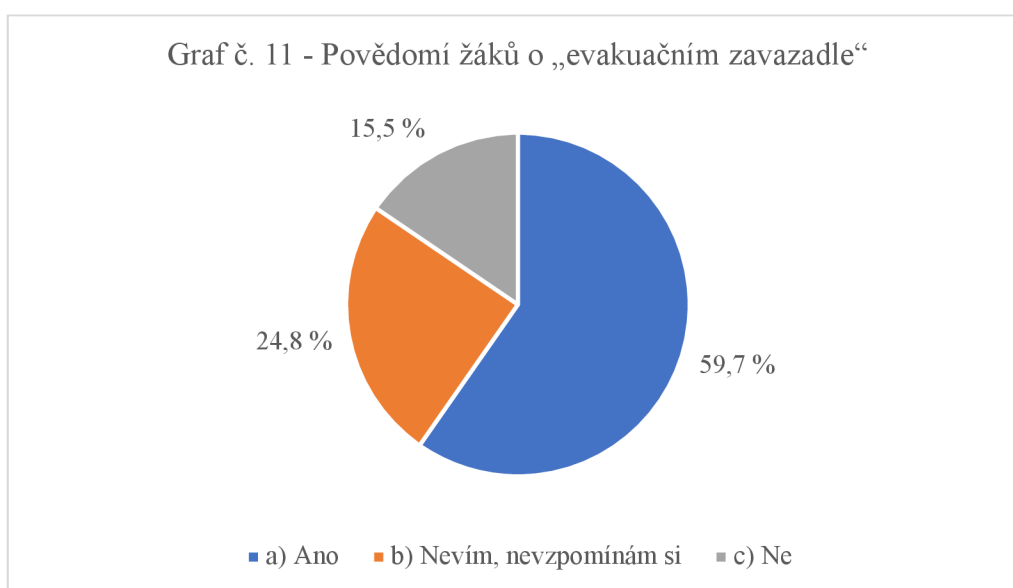
Z celkového počtu 238 respondentů odpovědělo 224 (94,2 %) správně, tedy c). Odpověď a) zvolilo stejně respondentů jako odpověď b), tedy 7 (2,9 %) a 7 (2,9 %).

Graf 10: Povědomí vybraných žáků o nejbezpečnější cestě při evakuaci z hořící budovy (zdroj: vlastní výzkum)

Otázka č. 13: *Slyšel jsi někdy o „evakuačním zavazadle“? (= zavazadlo, které obsahuje vše, co je nezbytné pro přežití při nutnosti přechodně opustit domov)*

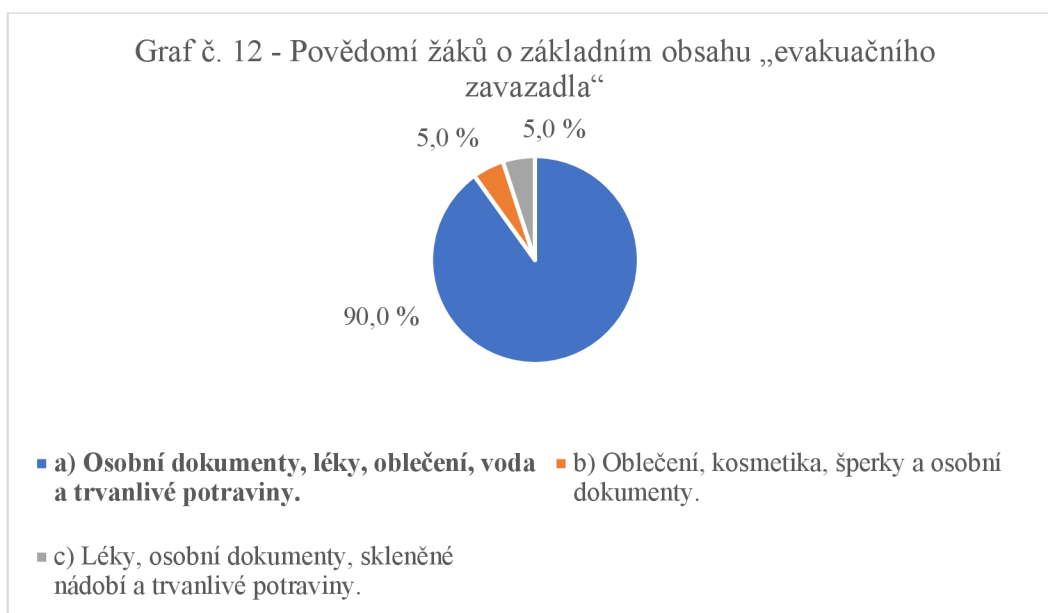
Z celkového počtu 238 respondentů zvolilo 142 (59,7 %) odpověď a). Dále odpověď b) zvolilo 59 (24,8 %) respondentů a odpověď c) nejméně respondentů, tedy 37 (15,5 %).

Graf 11: Povědomí vybraných žáků o „evakuačním zavazadle“ (zdroj: vlastní výzkum)

Otázka č. 14: *Co by podle Tebe nemělo v „evakuačním zavazadle“ chybět?*

Správně, pomocí varianty a), odpovědělo 214 (90,0 %) respondentů. 12 (5,0 %) respondentů zvolilo špatnou odpověď b) a 12 (5,0 %) respondentů také špatně odpovědělo variantu c).

Graf 12: Povědomí vybraných žáků o základním obsahu "evakuačního zavazadla" (zdroj: vlastní výzkum)

Otázka č. 15: *Slyšel jsi někdy pojem „ukrytí“ nebo „úkryt“ v souvislosti s mimořádnou událostí? („ukrytí“ = zajištění vhodného prostoru pro obyvatelstvo v případě např. radiačních nebo chemických havárií)*

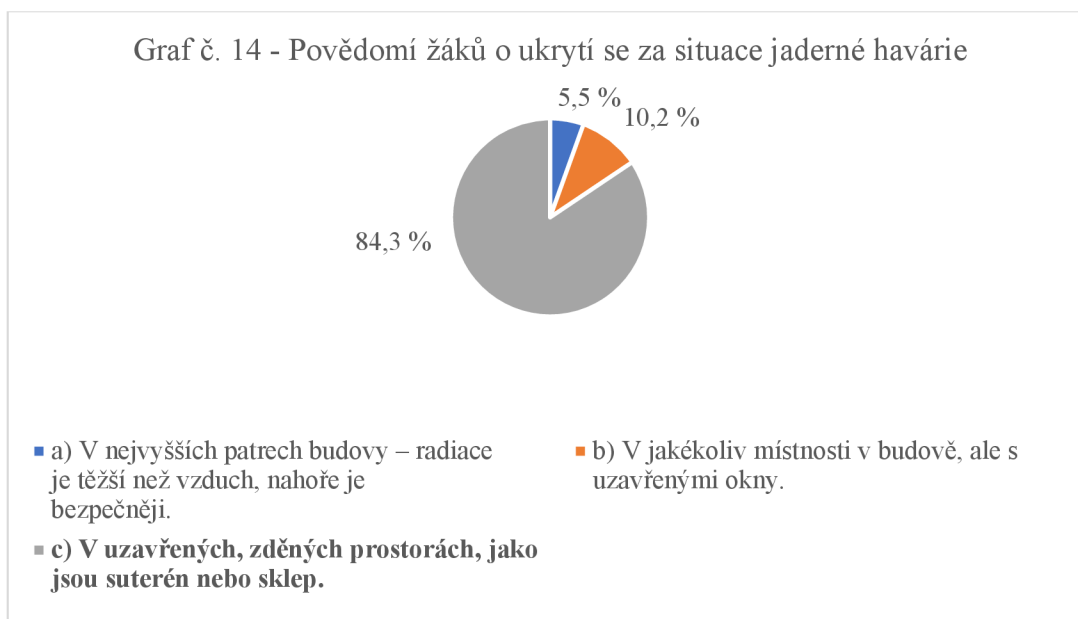
Z celkového počtu 238 respondentů se již 199 (83,7 %) s tímto pojmem setkalo. 27 (11,3 %) respondentů si nevzpomíná a ostatních 12 (5 %) respondentů se s tímto pojmem nikdy nesetkalo.

Graf 13: Povědomí vybraných žáků o pojmech „ukrytí“ nebo „úkryt“ v souvislosti s mimořádnou událostí (zdroj: vlastní výzkum)

Otázka č. 16: *Kde by se měl podle Tebe člověk ideálně ukryt v případě jaderné havárie?*

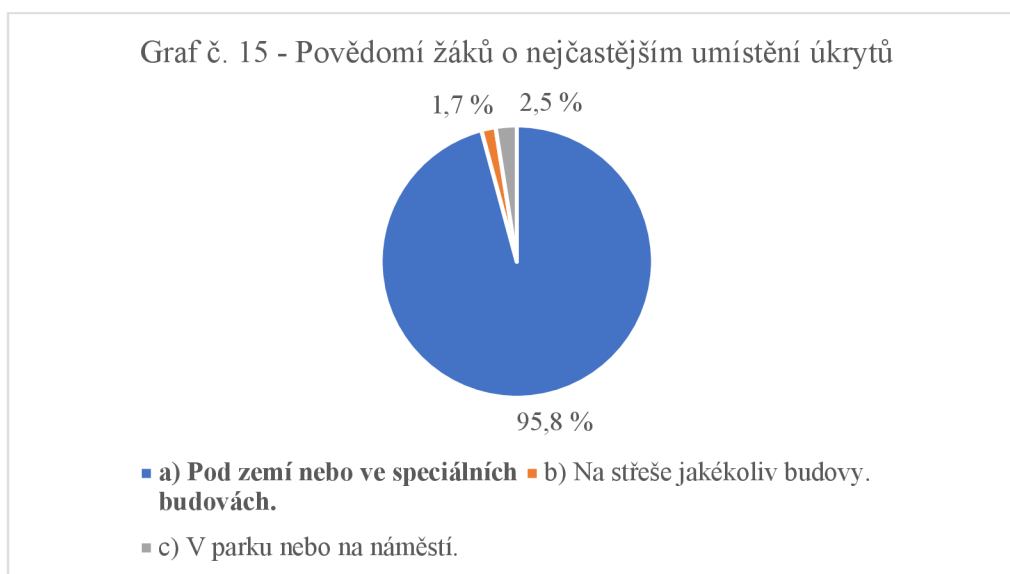
201 (84,3 %) respondentů odpovědělo správně variantu c). Odpověď b) zvolilo 24 (10,2 %) respondentů a nejméně, 13 (5,5 %), zvolilo odpověď a).

Graf 14: Povědomí vybraných žáků o ukrytí se za situace jaderné havárie (zdroj: vlastní výzkum)

Otázka č. 17: *Kde se většinou nacházejí úkryty?*

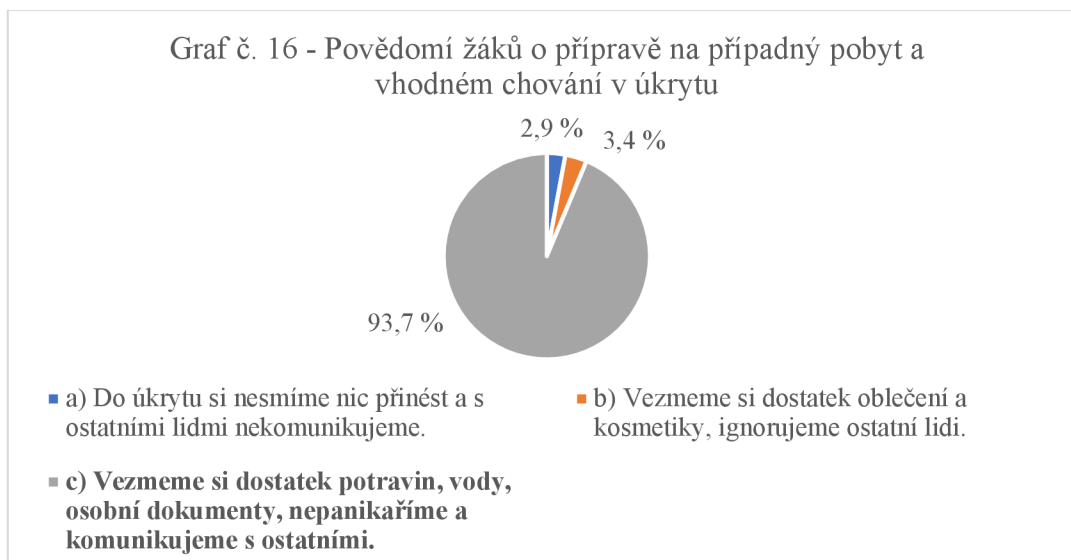
Zde převažovala většina odpovědí u varianty a), která byla správně, zvolilo jí 228 (95,8 %) respondentů. Odpověď b) zvolili pouze 4 (1,7 %) respondenti a zbylých 6 (2,5 %) respondentů zvolilo odpověď c).

Graf 15: Povědomí vybraných žáků o nejčastějším umístění úkrytů (zdroj: vlastní výzkum)

Otázka č. 18: *Jak se připravit na případný pobyt v úkrytu a jak se správně zachovat v úkrytu?*

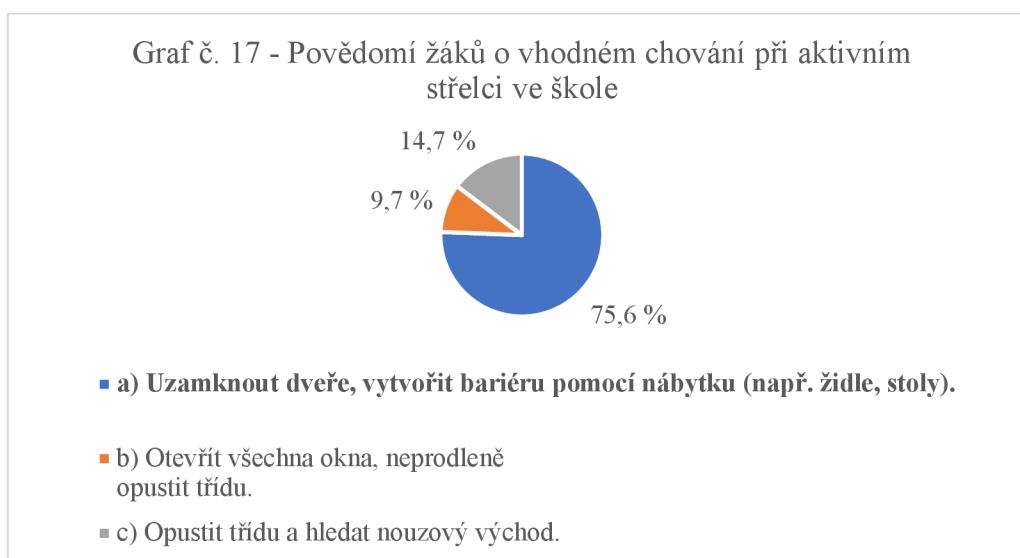
Správnou odpověď c) zvolilo 223 (93,7 %) respondentů. Variantu b) zvolilo 8 (3,4 %) respondentů a poslední možnou variantu a) zvolilo jen 7 (2,9 %) respondentů.

Graf 16: Povědomí vybraných žáků o přípravě na případný pobyt a vhodném chování v úkrytu (zdroj: vlastní výzkum)

Otázka č. 19: *Představ si situaci, že jsi s ostatními spolužáky ve třídě a ve škole se nachází aktivní střelec (= člověk s nabitou zbraní), co je nutné udělat, abyste přežili? Abyste se ochránili?*

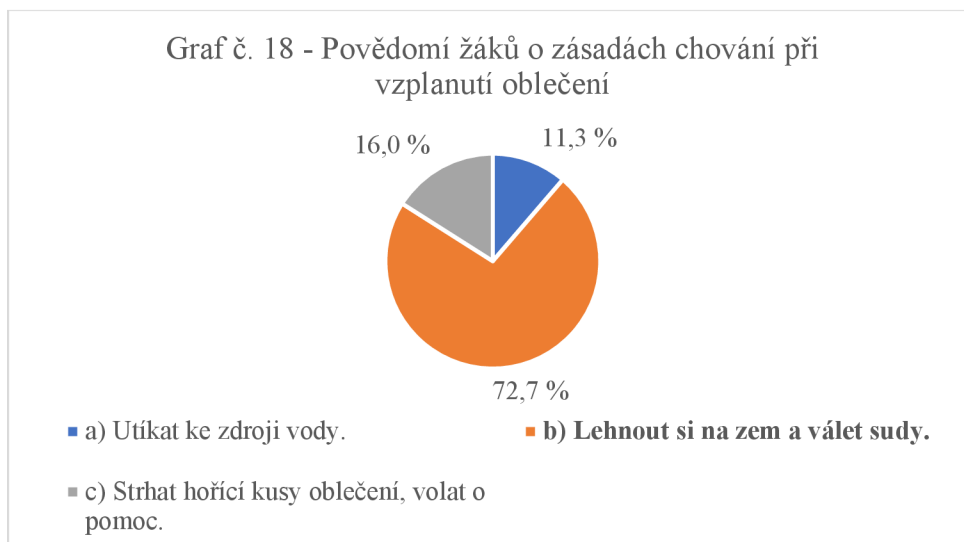
Variantu a), tedy správnou odpověď, zvolilo 180 (75,6 %) respondentů. Špatnou odpověď b) zvolilo 23 (9,7 %) respondentů a zbylých 35 (14,7 %) zvolilo variantu c).

Graf 17: Povědomí vybraných žáků o vhodném chování při aktivním střelci ve škole (zdroj: vlastní výzkum)

Otázka č. 20: *Co by měl podle Tebe optimálně udělat člověk, na kterém vzplane oblečení a začne hořet?*

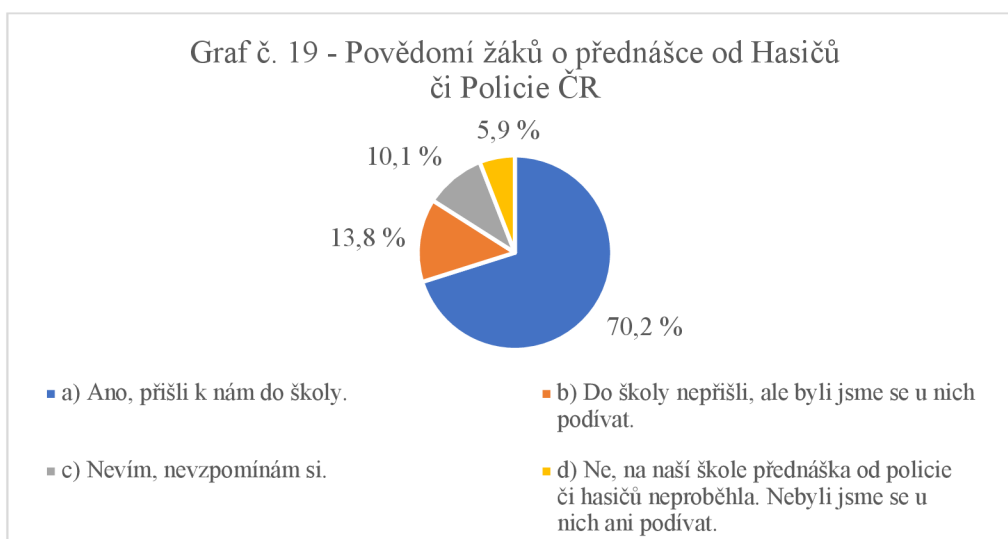
Správnou variantu b) zvolilo 173 (72,7 %) respondentů. Odpověď a) zvolilo 27 (11,3 %) respondentů a poslední možnou variantu c) zvolilo 38 (16,0 %) respondentů.

Graf 18: Povědomí vybraných žáků o zásadách chování při vzplanutí oblečení (zdroj: vlastní výzkum)

Otázka č. 21: *Vzpomeneš si, jestli jste měli v rámci výuky přednášku nebo nějakou akci přímo od Hasičů či Policie ČR?*

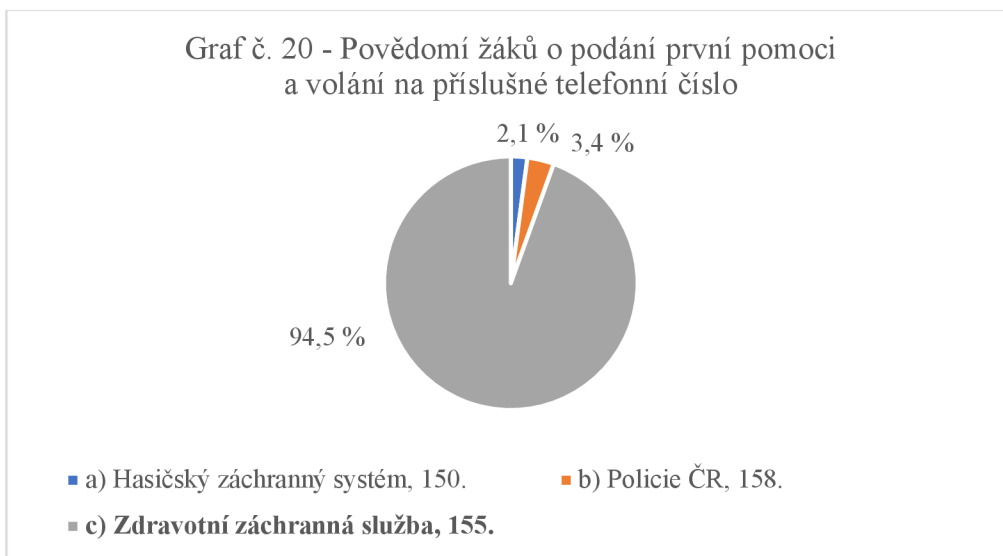
167 (70,2 %) respondentů odpovědělo variantu a), 33 (13,8 %) zvolilo variantu b), dále variantu c) zvolilo 24 (10,1 %) respondentů a poslední možnou variantu d) zvolilo 14 (5,9 %) respondentů.

Graf 19: Povědomí vybraných žáků o přednášce od Hasičů či Policie ČR (zdroj: vlastní výzkum)

Otázka č. 22: Představ si situaci, kdy jdete se svým kamarádem ráno do školy a kamarád najednou venku omdlí. Na jaké telefonní číslo bys měl neprodleně zavolat?

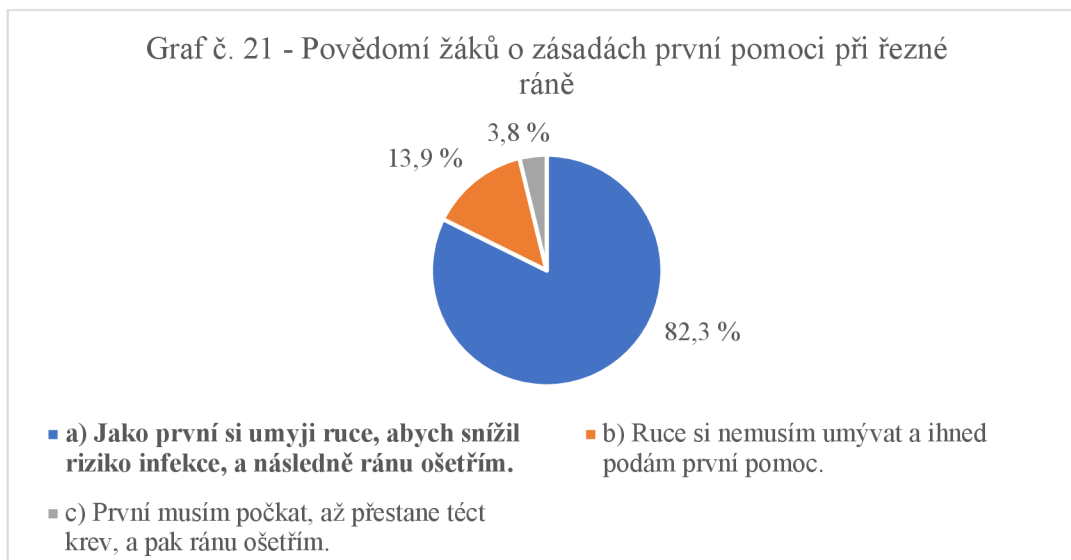
Z celkového počtu 238 respondentů zvolilo správnou odpověď c) 225 (94,5 %). Odpověď b) zvolilo 8 (3,4 %) respondentů a 5 (2,1 %), tedy nejméně respondentů, zvolilo odpověď a).

Graf 20: Povědomí vybraných žáků o podání první pomoci a volání na příslušné telefonní číslo (zdroj: vlastní výzkum)

Otázka č. 23: V hodině pracovních činností uvidíš, že se tvůj spolužák hluboko pořezal. Jak bys mu správně ránu ošetřil?

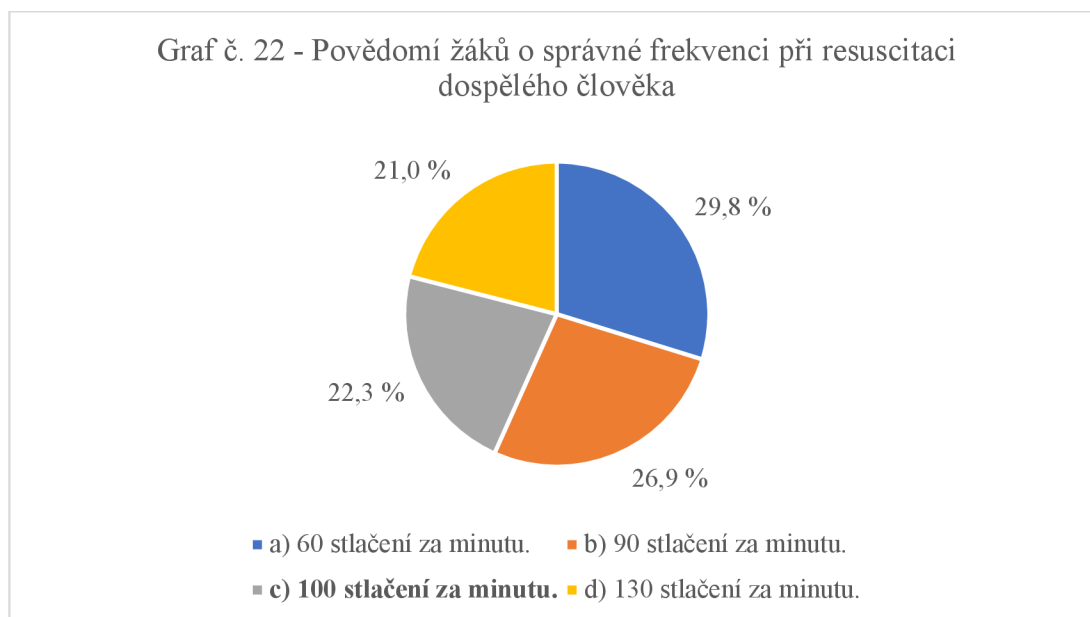
Správnou odpověď a) zvolilo 196 (82,3 %) respondentů. Další možnou variantu b) zvolilo 33 (13,9 %) respondentů a poslední možnou variantu c) zvolilo pouhých 9 (3,8 %) respondentů.

Graf 21: Povědomí vybraných žáků o zásadách první pomoci při řezné ráně (zdroj: vlastní výzkum)

Otázka č. 24: *Jaká je správná frekvence stlačování hrudníku při resuscitaci dospělého člověka?*

Zde byly výsledky celkem vyrovnané a žádná z možných variant nebyla vyšší jak 30 %. Z celkového počtu 238 respondentů zvolilo správnou odpověď c) pouhých 53 (22,3 %) respondentů. Špatnou odpověď a) zvolilo 71 (29,8 %) respondentů, následně variantu b) zvolilo 64 (26,9 %) respondentů a nejméně byla zvolena varianta d), která měla zastoupení 50 (21,0 %) respondentů.

Graf 22: Povědomí vybraných žáků o správné frekvenci při resuscitaci dospělého člověka (zdroj: vlastní výzkum)

7 Diskuse

V této kapitole bych ráda porovнала své výsledky výzkumu s ostatními dostupnými podklady stejného tématu nebo zaměření. Pro komparaci mi pomohou opět podklady a výstupy, ze kterých jsem vycházela při formulaci jednotlivých položek do dotazníku. Jedná se o RVP ZV, dále o „*Podklady k výuce témat ochrany obyvatelstva za běžných rizik a mimořádných událostí v základních školách*“, které vycházejí z Ministerstva zdravotnictví a jako poslední podklady z Metodického portálu MŠMT. Jako výchozí bude sloužit šest výzkumných otázek, které vycházejí z cíle práce a při odpovědi na tyto výzkumné otázky budu vycházet z výsledků výzkumu.

Tématem ochrany obyvatelstva v kontextu se vzděláváním žáků na základní škole se především zabývají bakalářské a diplomové práce. Nenašla jsem žádné aktuální odborné studie, které by se tímto tématem zabývaly a já mohla své výsledky komparovat s jinými výsledky. V rámci povědomí žáků z oblasti bezpečnosti a ochrany obyvatelstva jsem dohledala Tematickou zprávu České školní inspekce z dubna roku 2016. Vzhledem k roku této zprávy nemůžeme s jistotou říct, že jsou výsledky stále aktuální a různých oblastech se tato procenta na školách mohla k dnešní době změnit.

Vzhledem k tomu, k jakým událostem docházelo v posledních letech jako například: Pandemie covidu-19, válka na Ukrajině nebo nedávná střelba na území vysoké školy, je nutno zdůraznit, že jde o téma velmi aktuální, dotýkající se každého občana ČR. Tohle tvrzení potvrzují například i média, ve kterých najdeme spoustu článků věnující se stejné problematice jako tato bakalářská práce. Například článek z internetového zpravodajství Deník.cz s názvem „*Branná výchova byla povinnost. Dnes se děti připravují na krizové situace jinak*“ je ukázkou toho, kdy jsem v kapitole stručně historii vyzdvihla právě brannou výchovu, která měla spoustu benefitů a pozitivní dopad na jednotlivce. Otázkou tedy je a za velmi diskutabilní se považuje, zda je současná příprava žáků a občanů dostatečná nebo je naopak potřeba se více na tuto oblast zaměřit. Navážu na další článek z internetového zpravodajství IDNES.cz s názvem „*Ve školách chybí branná výchova, děti umí telefonní čísla, ve zbytku tápou*“, který je ukázkou toho, že žáci mají sice teoretické poznatky, ale často je asi ani nedokážou propojit s praxí.

Následující odstavce bych ráda věnovala zodpovězení výzkumných otázek, které byly formulovány před výzkumem.

VO1: Setkali se někdy vybraní žáci 2. stupně základní školy s pojmy „mimořádná událost“ nebo „evakuační zavazadlo“?

Na pojem „mimořádná událost“ se vztahuje hned třetí položka v dotazníku. Výsledky byly milým překvapením, protože ze všech respondentů (238) celkem 213 (89,5 %) odpovědělo, že se s tímto pojmem již setkalo. Pouhých 15 respondentů si nevzpomíná a jen 10 se s tímto pojmem nikdy neseťkalo (viz graf 3). Na pojem „evakuační zavazadlo“ se vztahuje třináctá položka v dotazníku. Zde se celkem 142 (59,7 %) respondentů s tímto pojmem již setkalo, což je většina a pouhých 37 (15,5 %) respondentů se s tímto pojmem neseťkalo. Zbýlých 59 (24,8 %) respondentů si nevzpomíná.

VO2: Poznají vybraní žáci 2. stupně základní školy varovný signál pro mimořádnou událost?

V rámci znění této výzkumné otázky byla zaměřena čtvrtá položka v dotazníku. Zde byly výsledky celkem neuspokojivé. Z výsledků můžeme vyvodit, že si někteří žáci mohou plést zvuk sirény pro „zkoušku sirén“ a zvuk sirény pro „varovný signál“. Položka v dotazníku byla zaměřena na zvuk varovného signálu, tedy kolísavý tón po dobu 140 sekund. Tuto správnou odpověď zvolilo pouhých 82 (34,4 %) z celkového počtu 238 respondentů. Největší zastoupení pak měla odpověď „táhlý, nepřerušovaný tón po dobu 140 sekund“. Tuto odpověď zvolilo 128 (53,8 %) respondentů (viz graf 4).

VO3: Dokázali by vybraní žáci 2. stupně základní školy zvolit vhodný postup chování při vzniku mimořádné události?

Na vhodný postup při vzniku mimořádné události bylo zaměřeno více položek v dotazníku. Ve většině případů více jak polovina respondentů věděla, jak se správně při různých událostech zachovat. Například u šestnácté položky dotazníku, která se zaměřovala na úkryt v případě jaderné havárie, by 201 (84,3 %) z celkového počtu 238 respondentů správně vědělo, kde se v případě takové události ukryt, a jak se zachovat (viz graf 16). Jako příklad bych ještě uvedla devatenáctou položku dotazníku, která se týkala aktivního střelce ve škole. Zde byly výsledky vcelku uspokojivé, protože 180 (75,6 %) z celkových 238 respondentů vědělo, jak se správně v takové situaci zachovat. Zbýlých 58 (24,4 %) respondentů zvolilo nevhodný postup (viz graf 19).

VO4: Absolvovali vybraní žáci 2. stupně základní školy cvičný požární poplach a s tím spojenou evakuaci na jejich škole?

Jak nám desátá položka v dotazníku ukazuje, tak více jak polovina 186 (78,1 %) respondentů z celkových 238 respondentů na své škole cvičný požární poplach a evakuaci absolvovalo. Na

své škole cvičný požární poplach ani evakuaci nezažilo 43 (18,1 %) respondentů. A pouze 9 (3,8 %) respondentů si nevzpomíná (viz graf 10).

VO5: Slyšeli vybraní žáci 2. stupně základní školy někdy o pojmu „ukrytí“ nebo „úkryt“ v souvislosti s ochranou obyvatelstva?

Povědomí o pojmech „ukrytí“ a „úkryt“ zjišťovala patnáctá položka dotazníku. S těmito pojmy se setkala 199 (83,7 %) z celkového počtu 238 respondentů. To je jen o 14 respondentů méně, než u třetí položky zaměřenou na pojem „mimořádná událost“. Na tyto pojmy si nevzpomíná 27 (11,3 %) respondentů a pouze 12 (5,0 %) respondentů tyto pojmy v souvislosti s ochranou obyvatelstva nikdy neslyšelo (viz graf 15).

VO6: Dokázali by vybraní žáci 2. stupně základní školy zvolit správný postup při poskytování první pomoci?

Na tuto oblast se zaměřují poslední dvě položky dotazníku, a to 23. a 24. Zmínila bych zde 24. položku, zároveň i poslední položku v dotazníku, u které mě osobně výsledky velmi překvapily. Když se podíváme výše do čtvrté kapitoly přehledové studie, jsou zde charakterizované očekávané výstupy Výchovy ke zdraví na 2. stupni základních škol. Mezi jeden z hlavních očekávaných výstupů v rámci Ochrany člověka za mimořádných událostí patří poskytnutí adekvátní první pomoci. Tuto činnost by měli žáci zvládat jak po teoretické, tak praktické stránce, protože se v očekávaných výstupech vždy hovoří o modelových situacích (RVP ZV, 2023). Když se podíváme zpátky na 24. položku v dotazníku, která se zaměřovala na správnou frekvenci stlačování hrudníku při resuscitaci dospělého člověka, pouhých 53 (22,3 %) respondentů z celkových 238 odpovědělo správně, a to 100 stlačení za minutu. Což je velmi neuspokojivé procento vzhledem k tomu, že se jedná o základy první pomoci plynoucích z RVP ZV. Největší zastoupení měla odpověď 60 stlačení za minutu, kterou zvolilo 71 (29,8 %) respondentů. Dalších 64 (26,9 %) respondentů zvolilo 90 stlačení za minutu. Nejméně respondentů, 50 (21,0 %), zvolilo 130 stlačení za minutu (viz graf 24).

Na závěr této kapitoly bych ráda zmínila jednu záležitost týkající se uzavřených odpovědí v dotazníku. Jsem si vědoma toho, že u veškerých položek dotazníku měli žáci možnost vybírat z uzavřených odpovědí. Tyto uzavřené odpovědi mohly zkreslit jejich autentičnost. Pokud by zde byla možnost otevřených odpovědí, je možné, že by žáci byli u různých otázek překvapení, kreativnější, možná by více váhali nad svou odpovědí a bylo by pro ně obtížnější přijít na správnou odpověď pouze svými silami bez předem daného výčtu odpovědí.

Závěr

Bakalářská práce se věnovala povědomí žáků základních škol o hlavních úkolech ochrany obyvatelstva. Cílem přehledové studie bylo popsat ochranu obyvatelstva v souvislosti s její historií, právní úpravou, jednotlivých složek IZS a hlavních úkolů. Dále podrobněji charakterizovat žáka staršího školního věku a ochranu obyvatelstva v kontextu se vývojem žáka a vzděláváním žáků na základních školách v oblasti ochrany obyvatelstva. Cílem výzkumné studie bylo charakterizovat metodologii výzkumného šetření, která zahrnovala dílčí cíle výzkumu, výzkumné otázky, výběr respondentů do výzkumného vzorku a zvolenou metodu pro výzkumné šetření. Dále bylo cílem výzkumné studie zjistit, jaké mají žáci povědomí, a jak jsou informováni v oblasti hlavních úkolů ochrany obyvatelstva. Z toho plyne, že byl hlavní cíl práce naplněn prostřednictvím dílčích cílů přehledové a výzkumné studie.

Přehledová studie byla rozdělena do 4 kapitol, které skrze svůj obsah naplňovaly pět dílčích cílů přehledové studie. První kapitola se věnovala vymezení všech základních pojmů týkajících se ochrany obyvatelstva. Druhá kapitola byla obsáhlejší a popisovala stručnou historii ochrany obyvatelstva, její právní úpravu, hlavní úkoly a složky integrovaného záchranného systému. Třetí kapitola se již týkala žáka staršího školního věku, kde byl charakterizován pojem žák a dále psychická odolnost žáka staršího školního věku v souvislosti s ochranou obyvatelstva. Poslední kapitolou přehledové studie byla ochrana obyvatelstva v kontextu se vzděláváním žáků na základních škole, kde byl popsán RVP ZV, ŠVP, Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030 a Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2025 s výhledem do roku 2030.

Výzkumná studie obsahovala pátou kapitolu s názvem metodologie výzkumného šetření, která zahrnovala cíle výzkumu, výzkumné otázky, výběr respondentů do výzkumného vzorku a charakteristika zvolené metody pro výzkumné šetření. Výzkumné šetření proběhlo pomocí kvantitativně orientovaného výzkumu a jako metoda sběru dat byl zvolen dotazník, který obsahoval 24 položek a vyplňovali ho vybraní žáci 2. stupně základních škol. Sběr dat byl realizován prostřednictvím odkazu na elektronickou platformu Google Forms a realizoval se v průběhu března 2024. Následně byly výsledky z dotazníku od celkem 238 respondentů interpretovány v šesté kapitole bakalářské práce.

Konkrétní výsledky a procenta z výzkumu jsou přiblíženy v kapitole s názvem Diskuse. Na základě interpretace a srovnání výsledků lze konstatovat, že za osvojené se u vybraných žáků ukázalo povědomí o pojmech jako je mimořádná událost, evakuace nebo ukrytí. U položek v dotazníku, které se zaměřovaly na praktickou stránku a vhodné postupy při mimořádné

události, lze z výsledků vyvodit, že vždy více jak polovina respondentů by zvolila vhodný postup. Naopak velmi překvapující výsledek se týká oblasti první pomoci, která zároveň patří v RVP ZV mezi hlavní témata v ochraně obyvatelstva v předmětu Výchova ke zdraví. Právě poslední položka v dotazníku zjišťovala u vybraných žáků 2. stupně základní školy povědomí o správné frekvenci stlačování hrudníku u resuscitace dospělého člověka. Zde byly výsledky vcelku neuspokojivé, protože povědomí vybraných žáků neodpovídá očekávaným výstupům z RVP ZV. Pouhých 53 (22,3 %) z celkového počtu 238 respondentů zvolilo správnou frekvenci. Jak nám procenta ukazují, tak ani čtvrtina ze všech respondentů nezvolila správnou frekvenci. Další zaznamenanou položkou, se kterou měli žáci obtíže, bylo rozpoznání zvuku sirény varovného signálu. Tento zvuk varovného signálu se liší od zvuku „zkoušky sirén“, která probíhá každou první středu v měsíci. Správnou odpověď zvolilo 82 (34,4 %) respondentů z celkového počtu 238 respondentů. Velké zastoupení pak měla odpověď, která popisovala zvuk „zkoušky sirén“, a tu zvolilo 128 (53,8 %) respondentů. Zbýlých 28 (11,8 %) respondentů zvolilo třetí možnost, a to zvuk „požárního poplachu“.

Na základě všech výsledků výzkumu můžeme uvést, že povědomí vybraných žáků o hlavních úkolech ochrany obyvatelstva naplňuje z větší části výstupy a požadavky ze strany vzdělávání a RVP ZV. Najdou se zde ale i mezery v určitých oblastech, které jsou výše popsány. Možná by bylo vhodné více propojit teoretickou znalost s praktickou rovinou nebo poskytnout žákům více edukačních materiálů a podkladů pro jejich rozvoj a vzdělávání v této oblasti. Na to ale navazuje nabídka učebnic a edukačních materiálů z této oblasti, která by mohla být více propojená s praxí, interaktivnější a modernější pro žáky. V dnešní době by bylo vhodné žákům na základní škole nabídnout praktické podklady z oblasti různých aplikací jako jsou Instagram, TikTok, Facebook a další sociální sítě, které jsou žákům velmi blízké. Žáci by měli být o problematice ochrany obyvatelstva více informováni a motivováni k jejich dalšímu vzdělávání v této oblasti.

Souhrn

Bakalářská práce se zaměřuje na povědomí žáků základních škol o hlavních úkolech ochrany obyvatelstva. Přehledová studie vymezuje základní pojmy a poznatky týkající se ochrany obyvatelstva. Další kapitoly popisují žáka staršího školního věku a jeho vývoj v kontextu s ochranou obyvatelstva. Dále vzdělávání žáků na základních školách v oblasti ochrany obyvatelstva, konkrétně v předmětu Výchova ke zdraví na 2. stupni základních škol.

Výzkumná studie začíná kapitolou metodologie výzkumného šetření, ve které jsou popsány cíle výzkumu, výzkumné otázky, výběr respondentů do výzkumného vzorku a dále zvolená metoda výzkumného šetření. Sběr dat byl uskutečněn u vybraných žáků 2. stupně základní školy pomocí dotazníkového šetření. Sběr dat probíhal v březnu 2024 a celkový počet zúčastněných respondentů je 238. Pak následuje kapitola interpretace výsledků výzkumu a poslední kapitolou výzkumné studie je diskuse.

Výsledky výzkumu ukazují, že více jak polovina respondentů má povědomí o hlavních úkolech ochrany obyvatelstva. Již se setkali s pojmy jako jsou mimořádná událost, evakuace nebo ukrytí. Dále můžeme z výsledků usoudit, že se školy této problematice věnují a většina vybraných žáků se již setkala se cvičným požárním poplachem a s tím spojenou cvičnou evakuací na jejich škole. Také přednášky a besedy Hasičů a Policie ČR jsou na většině škol podporovány a žáci se takové besedy zúčastnili. Jako méně zvládnutá oblast se na základě výsledků jeví poskytnutí adekvátní první pomoci a rozpoznání zvuku jednotlivých typů sirén jako jsou zkouška sirén, požární poplach a varovný signál.

Klíčová slova: ochrana obyvatelstva, mimořádná událost, hlavní úkoly ochrany obyvatelstva, složky integrovaného záchranného systému, žák staršího školního věku, základní škola

Summary

The bachelor's thesis focuses on the awareness of primary school pupils of the main tasks of public protection. The overview study defines the basic concepts and knowledge related to the protection of the population. The following chapters describe older school-age pupils and their development in the context of community protection. Furthermore, the education of pupils in primary schools in the field of population protection, specifically in the subject Health Education in Primary 2.

The research study begins with the research methodology chapter, which describes the research objectives, research questions, the selection of respondents for the research sample, as well as the chosen research method. The data collection was carried out on selected primary school pupils in grade 2 using a questionnaire survey. The data collection was conducted in March 2024 and the total number of respondents involved is 238. Then the following is the chapter of interpretation of the research results and the last chapter of the research study is the discussion.

The results of the survey show that more than half of the respondents are aware of the main tasks of population protection. They have already encountered terms such as emergency, evacuation or shelter. Furthermore, we can conclude from the results that schools are addressing this issue and most of the selected pupils have already encountered a mock fire alarm and associated mock evacuation at their school. Also, lectures and talks by the Fire Brigade and the Police are encouraged in most schools and pupils have attended such talks. Providing adequate first aid and recognizing the sound of different types of sirens such as siren test, fire alarm and warning signal appear to be less mastered areas based on the results.

Key words: public protection, crisis situation, main tasks of public protection, components of the integrated rescue system, school-age pupil, primary school

Referenční seznam

BENEŠ, Pavel, 2002. *Ochrana člověka za mimořádných událostí: havárie s únikem nebezpečných látek : radiační havárie : pro chemii a fyziku na ZŠ*. Praha: Fortuna. ISBN 80-716-8818-5.

Branná výchova byla povinnost. Dnes se děti připravují na krizové situace jinak. [online]. In: *Deník.cz*, 2021. [cit. 2024-04-07]. Dostupné z: <https://www.denik.cz/rodice-a-deti-co-deti/skoly-rodice-deti-branna-vychova-20210810.html>

ČERNOCH, Felix, 2004. *Bezpečí a nebezpečí: ochrana člověka za mimořádných událostí : osobní bezpečí : pro 2. ročník základních škol*. Úvaly: Albra. Učebnice pro základní školy (Albra). ISBN 80-864-9092-0.

ČESKÁ ŠKOLNÍ INSPEKCE. Tematická zpráva: Vzdělávání v bezpečnostních tématech. [online]. Praha: *Česká školní inspekce*, 2016. [cit. 2024-03-20]. Dostupné z: https://www.csicr.cz/Csicr/media/Prilohy/PDF_el._publikace/Tematické%20zprávy/2016_TZ_vzdelavani_v_bezpecnostnich_tematech.pdf

ČESKO. Ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky. In: *Zákony pro lidi.cz*, 2000 (verze 2). © AION CS 2010–2024 [cit. 2024-01-12]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1998-110>

ČESKO. Zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů. In: *Zákony pro lidi.cz*, 2024 (verze 16). © AION CS 2010–2024 [cit. 2024-01-12]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-239>

ČESKO. Zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon). In: *Zákony pro lidi.cz*, 2024 (verze 22). © AION CS 2010–2024 [cit. 2024-01-12]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-240>

ČESKO. Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). In: *Zákony pro lidi.cz*, 2024 (verze 54). © AION CS 2010–2024 [cit. 2024-01-12]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>

DOLEŽEL, Martin, et al., 2014. *Základy ochrany obyvatelstva*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-4268-6.

DVOŘÁK, Karel a Svatopluk HAUGWITZ, 2021. *Ochrana obyvatelstva prostřednictvím složek integrovaného záchranného systému a krizového řízení*. Praha: Armex Publishing. Skripta pro střední a vyšší odborné školy. ISBN 978-80-87451-81-6.

GAVORA, Peter, 2000. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-859-3179-6.

Hasičský záchranný sbor České republiky. [online]. [cit. 2024-04-10]. Dostupné z: <https://www.hzscr.cz/clanek/hasicsky-zachranny-sbor-ceske-republiky.aspx>

HORÁK, Rudolf, et al., 2015. *Zásady ochrany společnosti*. Ostrava: Key Publishing. Monografie (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-236-5.

CHRÁSKA, Miroslav, 2016. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-802-4753-263.

JOCHMANNOVÁ, Leona, 2021. *Trauma u dětí: kategorie, projevy a specifika odborné péče*. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 978-80-271-2842-6.

KAPOUNOVÁ, Jana a Pavel KAPOUN, 2017. *Bakalářská a diplomová práce: od zadání po obhajobu*. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-0079-8.

KAVAN, Štěpán, 2020. *Ochrana člověka a společnosti – vývoj vzdělávání v bezpečnostních tématech*. Praha: NLN. ISBN 978-80-7422-753-0.

Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030. [online]. Praha: *Ministerstvo vnitra – generální ředitelství Hasičského záchranného sboru České republiky*, 2013. [cit. 2024-02-13]. Dostupné z: <https://www.hzscr.cz/soubor/koncepce-ochrany-obyvatelstva-2020-2030-pdf.aspx>

Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2025 s výhledem do roku 2030. [online]. Praha: *Ministerstvo vnitra – generální ředitelství Hasičského záchranného sboru České republiky*, 2020. [cit. 2024-02-13]. Dostupné z: <https://www.hzscr.cz/soubor/koncepce-oob-2025-2030-pdf.aspx>

KROUPA, Miroslav a Milan ŘÍHA. *Ochrana obyvatelstva*. Praha: Armex, 2006. Skripta pro střední a vyšší odborné školy. ISBN 80-867-9533-0.

MARÁDOVÁ, Eva, 2007. *Ochrana člověka za mimořádných událostí*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí. ISBN 978-80-86991-24-5.

MAREŠ, Jiří. *Pedagogická psychologie*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0174-8.

MARTÍNEK, Bohumír, 2013. *Metodický manuál pro přípravu techniků ochrany obyvatelstva*. V Ostravě: Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství. ISBN 978-80-7385-131-6.

Podklady k výuce témat ochrany člověka za běžných rizik a mimořádných událostí v základních školách. [online]. In: *Metodický portál RVP.CZ: Články*, 2012. [cit. 2024-02-13]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/16451/PODKLADY-K-VYUCE-TEMAT-OCHRANY-CLOVEKA-ZA-BEZNYCH-RIZIK-A-MIMORADNYCH-UDALOSTI-V-ZAKLADNICH-SKOLACH.html.%20ISSN%201802-4785>. ISSN 1802-4785.

Metodická pomůcka pro rozvoj a realizaci preventivně výchovné činnosti. [online]. Praha: *Ministerstvo vnitra – generální ředitelství Hasičského záchranného sboru České republiky*, 2018. [cit. 2024-04-07]. Dostupné z: <https://www.hzscr.cz/soubor/metodicka-pomucka-podpis-pdf.aspx>

NOVÁKOVÁ, Jaroslava, Oldřich KRULÍK a Radek BUREŠ, 2011. *Úvod do bezpečnosti a krizového řízení I.: mimořádné události, jejich členění a negativní dopady na základní funkce státu*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze. ISBN 978-80-7251-343-7.

PAULÍK, Karel, 2017. *Psychologie lidské odolnosti*. 2., přepracované a doplněné vydání. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-5646-2.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ, 2013. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0403-9.

Psychologické dopady mimořádné události. [online]. In: *Policie České republiky* [b.r.]. [cit. 2024-03-08]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/psychologicke-dopady-mimoradne-udalosti.aspx>

PUGNEROVÁ, Michaela, 2019. *Psychologie: pro studenty pedagogických oborů*. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-271-0532-8.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. Praha: *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy*, 2023. [cit. 2024-03-11]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/>

ŘEHÁK, David, Bohumír MARTÍNEK a Petra LEGIERSKÁ, 2019. *Ochrana obyvatelstva v kontextu aktuálních bezpečnostních hrozeb*. 2. rozšířené vydání. V Ostravě: Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství. Spektrum (Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství). ISBN 978-80-7385-220-7.

ŠTĚTINA, Jiří, 2014. *Zdravotnictví a integrovaný záchranný systém při hromadných neštěstích a katastrofách*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4578-7.

Ve školách chybí branná výchova. Děti umí telefonní čísla, ve zbytku tápou. [online]. In: *IDNES.cz*, 2019. [cit. 2024-04-07]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/hasici-zachranari-policie-povodne-pozary-nehody-deti-uceni-branna-vychova.A190416_164959_domaci_brzy

VILÁŠEK, Josef, Miloš FIALA a David VONDRÁŠEK, 2022. *Integrovaný záchranný systém ČR na počátku 21. století*. Druhé, upravené vydání. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum. ISBN 978-80-246-5067-8.

ZPĚVÁK, Aleš, 2014. *Ochrana obyvatelstva v republikovém měřítku*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha. ISBN 978-80-7452-044-0.

Seznam zkratk

ČR	Česká republika
ČT1	Česká televize 1
ČT2	Česká televize 2
ČT24	Česká televize 24
JPO	Jednotky požární ochrany
HZS	Hasičský záchranný systém
IZS	Integrovaný záchranný systém
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
PČR	Policie České republiky
RVP ZV	Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání
TANR	Telefonická asistovaná neodkladná resuscitace
ZHN	zbraně hromadného ničení
ZOS	Zdravotnické operační středisko
ZŠ	základní škola
ZZS	Zdravotnická záchranná služba

Seznam příloh

Příloha 1: Dotazník použitý pro výzkumné šetření

Příloha 1: Dotazník použitý pro výzkumné šetření

Dobrý den,

jmenuji se Adéla Turková a studuji obor Výchova ke zdraví a Český jazyk se zaměřením na vzdělávání na Univerzitě Palackého v Olomouci. Obracím se na Vás s žádostí o vyplnění svého dotazníku, který bude sloužit jako podklad pro bakalářskou práci s názvem „Povědomí žáků základních škol o hlavních úkolech ochrany obyvatelstva“.

Ke každé otázce je pouze JEDNA SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ. Vybírejte tedy jen jednu z odpovědí, kterou považujete za správnou nebo za nejvhodnější v daném kontextu.

Účast na výzkumu je zcela anonymní a dobrovolná. Ráda bych Vás poprosila o co nejpravdivější odpovědi.

V případě nejasností mě neváhejte kontaktovat.

e-mail: adelaturkova11@gmail.com

Moc vám děkuji za ochotu a spolupráci.

Adéla Turková

1. Biologické pohlaví:

- Dívka
- Chlapec

2. Ročník:

- 6. ročník
- 7. ročník
- 8. ročník
- 9. ročník

3. Slyšel jsi někdy pojem „mimořádná událost“? Mimořádnou událostí může být např. *povodeň, dopravní havárie, radiační havárie, únik chemických látek, požár* atd.

- a) Ano
- b) Nevím, nevzpomínám si
- c) Ne

4. Jak zní siréna (tzv. všeobecná výstraha), která nás informuje o tom, že se něco stalo?

- a) Táhlý, nepřerušovaný tón po dobu 140 sekund.
- b) Kolísavý tón po dobu 140 sekund.
- c) Přerušovaný tón po dobu 60 sekund

5. **Probíhá na území České republiky nějaká povinná „zkouška sirén“?**
- Ne, neprobíhá.
 - Ano, první den v měsíci ve 12 hodin.
 - Ano, první středu v měsíci ve 12 hodin.
6. **Jak se dozvíš o vzniku mimořádné události (např. *radiační havárie, únik chemických látek* atd.)?**
- Obdržím varovný e-mail.
 - Prostřednictvím sirény „všeobecná výstraha“.
 - Bude mě informovat někdo z dospělých.
7. **Jsem doma a uslyším sirénu varovného signálu. Je pravda, že bych měl ihned zavolat na tísňovou linku 112 a zeptat se, co se stalo?**
- Ano, dozvím se bližší informace o situaci a můžu si s dispečerem linky popovídat o tom, co bude dál.
 - Ne, v žádném případě nezatěžuji tísňovou linku, a rezervuji tak prostor lidem, kteří jsou v nebezpečí a potřebují rychlou pomoc.
8. **Když zazní varování – „všeobecná výstraha“ – je to znamení, že:**
- Se mám ukryt v nejbližší budově, pokud jsem právě venku.
 - Zůstat v autě a ujíždět pryč, pokud jsem právě v autě.
 - Jít před budovu a zjistit, co se děje, pokud jsem právě v budově.
 - Zavolat své rodině/blízkým a ujistit se, že slyší všeobecnou výstrahu taky.
9. **Pokud nemám na mobilním telefonu signál, můžu se dovolat na linku 112, tedy na jednotné evropské číslo tísňového volání?**
- Ano
 - Ne
 - Netuším
10. **Zažil jsi někdy na své škole cvičný požární poplach a s tím spojenou evakuaci (= *nutnost školy neprodleně opustit*)?**
- Ano
 - Nevím, nevzpomínám si
 - Ne
11. **V případě vzniku požáru:**
- Se snažím uhasit požár a teprve pak zavolám hasiče.
 - Neprodleně zavolám hasiče.
 - Požár můžu vždy sám uhasit.
12. **Jaká je podle Tebe nejbezpečnější cesta při evakuaci z hořící budovy? (*evakuace = nutnost danou budovu ihned opustit*)**
- Za všech okolností hlavní vchod do budovy.

- b) Klasický výtah, je to rychlejší, než jít pěšky.
- c) Nouzové schodiště nebo nouzový východ.

13. Slyšel jsi někdy o „evakuačním zavazadle“? (Zavazadlo, které obsahuje vše, co je nezbytné pro přežití při nutnosti přechodně opustit domov.)

- a) Ano
- b) Nevím, nevzpomínám si
- c) Ne

14. Co by podle Tebe nemělo v „evakuačním zavazadle“ chybět?)

- a) Osobní dokumenty, léky, oblečení, voda a trvanlivé potraviny.
- b) Oblečení, kosmetika, šperky a osobní dokumenty.
- c) Léky, osobní dokumenty, skleněné nádoby a trvanlivé potraviny.

15. Slyšel jsi někdy pojem „ukrytí“ nebo „úkryt“ v souvislosti s mimořádnou událostí? („ukrytí“ = zajištění vhodného prostoru pro obyvatelstvo v případě např. radiačních nebo chemických havárií)

- a) Ano
- b) Nevím, nevzpomínám si
- c) Ne

16. Kde by se měl podle Tebe člověk ideálně ukrýt v případě jaderné havárie?

- a) V nejvyšších patrech budovy – radiace je těžší než vzduch, nahoře je bezpečněji.
- b) V jakékoliv místnosti v budově, ale s uzavřenými okny.
- c) V uzavřených, zděných prostorách, jako jsou suterén nebo sklep.

17. Kde se většinou nacházejí úkryty?

- a) Pod zemí nebo ve speciálních budovách.
- b) Na střeše jakékoli budovy.
- c) V parku nebo na náměstí.

18. Jak se připravit na případný pobyt v úkrytu a jak se správně zachovat v úkrytu?

- a) Do úkrytu si nesmíme nic přinést a s ostatními lidmi nekomunikujeme.
- b) Vezmeme si dostatek oblečení a kosmetiky, ignorujeme ostatní lidi.
- c) Vezmeme si dostatek potravin, vody, osobních dokumentů, nepanikaříme a komunikujeme s ostatními.

19. Představ si situaci, že jsi s ostatními spolužáky ve třídě a ve škole se nachází aktivní střelec, co je nutné udělat, abyste přežili? Abyste se ochránili?

- a) Uzamknout dveře, vytvoření bariér pomocí nábytku (např. židle, stoly).
- b) Otevřít všechna okna, neprodleně opustit třídu.
- c) Opustit třídu a hledat nouzový východ.

20. Co by měl podle Tebe optimálně udělat člověk, na kterém vzplane oblečení a začne hořet?

- a) Utíkat ke zdroji vody.
- b) Lehnout si na zem a válet sudy.
- c) Strhat hořící kusy oblečení, volat o pomoc.

21. Vzpomeneš si, jestli jste měli v rámci výuky přednášku nebo nějakou akci přímo od Hasičů či Policie ČR?

- a) Ano, přišli k nám do školy.
- b) Do školy nepřišli, ale byli jsme se podívat.
- c) Nevím, nevzpomínám si
- d) Ne, na naší škole přednáška od policie či hasičů neproběhla. Nebyli jsme se u nich ani podívat.

22. Představ si situaci, kdy jdete se svým kamarádem ráno do školy a kamarád najednou venku omdlí. Na jaké telefonní číslo bys měl neprodleně zavolat?

- a) Hasičský záchranný systém, 150.
- b) Policie ČR, 158.
- c) Zdravotní záchranná služba, 155.

23. V hodině pracovních činností uvidíš, že se tvůj spolužák hluboko pořezal. Jak bys mu správně ránu ošetřil?

- a) Jako první si umyji ruce, abych snížil riziko infekce, a následně ránu ošetřím.
- b) Ruce si nemusím umývat a ihned podám první pomoc.
- c) První musím počkat, až přestane téct krev, a pak ránu ošetřím.

24. Jaká je správná frekvence stlačení hrudníku při resuscitaci dospělého člověka?

- a) 60 stlačení za minutu.
- b) 90 stlačení za minutu.
- c) 100 stlačení za minutu.
- d) 130 stlačení za minutu.